БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

47-дохи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 269 (12171) | 1969 оной ноябриин 16, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ЛЕНИНЭЙ ҮНДЭР ШАНДА ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ

МАЛШАДАЙ АМЖАЛТА

Мяха гүрэндэ худалдаха жэлэй түсэбые болзорһоо урид дүүргэхэ гэжэ баянголойхидой үүсхэһэн социалис мүрысөөндэ Захааминай аймагай бүхы колхоз, совхозууд шармайн ороһон юм. Аймагай колхоз, совхозууд гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө болзорһоо 2 һара урид дүүргэбэ. Түсэбэй ёһоор 20850 центнер мяхан тушаагдаха аад, 21542 центнер һайн шанартай мяхан тушаагдаба. Түсэбһөө гадуур мяхан тушаагдаһаар.

Аймаг соогоо эгээ түрүүлэн Баян-Голой совхоз, Ленинэй болон XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд жэлэйнгээ түсэб дүүргэбэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз түсэбһөө гадуур 369 центнер мяха худалдаба.

Баян-Голой совхоз мяханай комбинадта 904 толгой эбэртэ бодо мал тушаагаа, 98 процентнь эгээ тарганаар абтагдаа. Мал бүхэнэй дунда зэргын шэгнүүр 283 килограмм болоо.

М. ГОНЧИКОВ.

ҺААЛИШАДАЙ ҮҮСХЭЛ

Хориин аймагай Дээдэ-Тайлсын совхозой Санномысска отделениин һаалишад үбэлэй үедэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1000 литр һү һаажа, тобир тарганаар ондо оруулха гэһэн эдэбхи үүсхэл гаргажа, аймагай бүхы ажахынуудай фермэнүүдэй коллективүүдтэ хандаба.

КПСС-эй райкомой бюро дээрэ Санномысска һаалишадай үүсхэл һайшаагдажа, энэ үүсхэлыень бусад ажахынуудта дэмжэхэ тухай тогтоол баталагдаа.

Тус совхозой хоёрдохи фермын һаалишад нүхэдэйнгөө үүсхэлыE нэгэн дуугаар һайшааба.

Мүнөө аймагай һү һаалиин бусад фермэнүүдээр энэ үүсхэлынь дэмжэгдэжэ байна.

Г. МИХАЙЛОВ.

ТҮСЭБӨӨ—ДЕКАБРИИН ТАБАНДА

Жэлэй дүүрэхэ ойртожо байна. Хэжэнгын аймагай Худанай совхозой Улааха-Аралай МТФ-эйн һаалишадай коллектив арба һарын турша соо һү үйлэдбэрилхэ жэлэйнгээ түсэб 94,5 процент дүүргэжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбөө 92,6 процент бэелүүлжэ ехэхэн амжалта туйлажа байна. Октябрь һарын дүнгөөр аймаг соогоо түрүү һууриda гаража, КПСС-эй райкомой дамжуулгын туг болон 50 түхэриг шан абаба. Эрхим һаалишад Л. Файзулина, С. Дашиева, С. Базаржапова гэгшэд жэлэйнгээ түсэб дүүргэһээр үнинэй. Тус коллектив декабриин табанда—конституциин үдэртэ зорюулжа жэлэйнгээ түсэб сүм дүүргэхэ гэжэ эбтэй эетэйгээр ажаллажа байна.

Ж. ЖАНЧИКОВ.

ТҮРҮҮШЫН ТУГАЛНУУД

ЗЭДЭ. (Телефоноор абтаба). Ториин совхозой Алцагай отделенидэ мүнөө жэлдэ 186 гунжан үнеэд харууһалагдана. Эдэ үнеэд туталлажа эхилээ. Мүнөө түрүүшын 70 тугал абтаа.

Эндэхи малшад тугалнуудаа эхэдэнь хүхүүлжэ, долоон һара соо тэжээгээд, туд бүриинь 180 килограмм амидын шэгнүүртэй болгоод, шахан таргалуулха гүүртэдэ тушааха юм.

Гүүртын мал Д. Д. Сандаков, тэрэнэй басаган М. Сандакова, Р. Д. Жаргалов, Д. С. Будаева гэгшэд харууһална. Тиихэдэ һая гараһан тугалнуудые дүршэлтэ шадабаритай һаалишан М. Д. Цыремплова түлжүүлнэ.

Үнеэд һайн, тугалнуудынь өөдэргэн. Мал мүнөө бэлшээридэ бэлшэһээр. Туталлаһан гунжадта үдэрэй 400 грамм концентрат үгтэнэ. Хүйтэн болоходо, мал уланда байлгагдажа, үбһэ тэжээл эдихэ. Бүдүүн тэжээл гурил болгогдожо малда үгтэхэ юм.

Гүүртын малай байра шэнэ. Эндэхи малшад үбэлжэлгэдөө түгэс һайнаар бэлдэнхэй. Тэдэнэр өөһэдөө малайнгаа байра заһабарилһан, үбһэ тэжээлээ зөөһэн байна.

Хотогор нютагай малшад ингэжэ эрхимээр ажаллахые оролдоно.

В. КЛОЧИХИН.

Улаан-Үдын судна заһабарилгын заводто һайн мэргэжэлтэй, баян дүй дүршэлтэй токарь, слесарьнүүд олон юм. Тэдэнэй эрхимүүдынь заводой конкурсдо хабаадалсаа.

Коммунис ажалай ударник, эрхим токарь Алексей Забзаевич Николаев конкурс эхилээ. Станогойнь хажууда хүдэлмэришэ зон олоор суглараад, Николаевай хүдэлсэ бүхэниинь анхаралтайгаар хараад байна. Алексей Николаев уралан бүтээхэ деталиингаа схемэ дээрэ тонгойжо, анхаралтайгаар уншана. Тэрэ штангенциркуль гарһаань һалгаанагүй. Станогынь нэгэ жэгдэхэнээр хүдэлнэ.

Алексей Николаевтай эрхим токарьнууд Михаил Степанец, Петр Вершининский мүрысэбэ.

Токарь Алексей Николаев, слесарь Анатолий Максимов, фрезеровщик Василий Сахаров гэгшэд мүрысөөндэ шалгаржа, түрүү һуури эзэлээ. Тэдэндэ мүнгэн шан Хүндэлэлэй грамотатайгаар барюулагдаа. Эдэнэр Улаан-Үдын предприятинуудай эрхим токарь болон слесарьнүүдэй дунда үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэтэй болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мүрысөөндэ эрхимлэһэн А. З. Николаев.

Д. БАЛДАНОВАЙ фототекст.

ТҮРГЭНӨӨР, ҺАЙНААР

Хүдөө ажахын һалбари бүхэндэ трактор, элдэб машинанууд жэлһээ жэлдэ олоор хэрэглэгдэдэг болоно байна. Республикымнай колхоз, совхозуудта аяар 13.618 трактор (15-най хүсэнэйхеэр тоолоходо) хүдэлгэгдэнэ. Мүн хэдэн мянган комбайн, сеялкэ гэхэ мэтэ орёо оньһото машинанууд ашаглагдана.

Эдэ бүхы техникэдээ эзэн ёһоор хандажа, тэрэнээ саг соонь һайнаар заһабарилжа байдаг ажахынууд газар тариалангай, мал ажалай бүхы хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулдаг. Иимэ ажахынуудай тоодо Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра», Түнхэнэй аймагай «Сибиряк», Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозууд, Кабанскын аймагай «Шергинский» совхоз болон бусад ороно. Мүнөө эдэ ажахынууд трактор, комбайн, сеялкэ гэхэ мэтэ машинануудаа һайнаар сэбэрлэжэ, мастерскойн газаа оруулаад, намарай дулаанда заһабарилжа захалһан байха юм. Жэшээнь, Яруунын «Коммунизм» колхоз (главна механигынь Д. Жалсанов) мастерскойгоо саг соонь бэлэн болгожо, тракторнуудаа бригадно-узловой аргаар заһабарилжа эхилээд, түрүүшын арбаад трактор бэлэн болгоо. Мүн хабарай тарилгын дүүрэхэлээр лэ тэдэнэр сеялкэнүүдээ заһажа ородог һайн заншалтай.

Трактор, машинануудые заһабарилха жэлэйнгээ түсэб «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй Сэлэнгын отделениинхид (главна инженерынь Д. Кречетов) болзорһоо урид дүүргэнхэй. Заһабарилгын шанар эндэ ходоод һайн гэжэ сэгнэгдэнэ. Тиимэл хадань эндэхи колхоз, совхозууд олохон трактор, машинануудаа энэ отделениин мастерскойдо заһабарилдаг байха юм. Энэ жэлэй дүрбэдэхи кварталай захалһанһаа хойшо эдэнэр арбан трактор бэлэн болгоо.

Тиигэбэшье техникэ ашаглаха, тэрэниие заһабарилха хэрэгтэ дутагдалнууд олон ушарна. Жэлдээ нилээд олон трактор элдэб шалтагаанһаа эбдэржэ, урагшаа ябадаггүй. Байгша ондо трактор бүхэнөөр хэгдэһэн ажал хэмжэжэ үзэхэдэ, оройдоо 271 гектар (условно хахалалгаар) хүртэнэ. Илангаяа Прибайкалиин, Сэлэнгын, Яруунын аймагуудай олохон колхоз, совхозуудта тракторнууд бүришье бүтээсэ багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, Прибайкалиин аймагай ажахынууд энэ жэл трактор бүхэнөөр миил 212 гектар (условно хахалалгаар) хүдэлмэри хэһэн байна.

Байгша ондо тариалан дээрэхи хүдэлмэриин урдынхиһаа нилээд эртэ дүүрэһэн байбашье, трактор, комбайн заһабарилга олон газарта орёйтожо захалагдаа. Жэшээнь, Загарайн аймагай бүхы ажахынууд үнгэрһэн октябрь һарада нэгэшье трактор заһабарилжа дүүргээгүй байшоо. Мүн иимэрхүү байдал Хяагтын, Прибайкалиин аймагуудта үзэгдэнэ. Энээн дээрэһээ республикымнай трактор заһабарилха дүрбэдэхи кварталай түсэб арайхан гэжэ 15 процент дүүргэгдээ.

Тэрэшэлэн хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ сеялкэ, плуг, культиватор гэхэ мэтэ машинануудай заһабарилга удаарна, дүрбэдэхи кварталай түсэб 11—18 процентдэ хүргэгдэнхэй. Яруунын, Хэжэнгын, Загарайн, Хориин аймагуудай ажахынууд эдэ машинануудаа заһабарилжа захалаадүй байха юм.

Ямар шалтагаан дээрэһээ иимэ байдал тохёолдооб? Нэн түрүүн олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, инженернүүд заһабарилгынгаа мастерскойнуудые саг соонь бэлэн болгоогүй, тэндэ ажаллаха хүнүүдээ томилоогүй, хэрэгтэй запчастинуудаа гүйсэд абаагүй байһан. Энэ талаар аймагуудай үйлэдбэриин управленинүүд, республикын Хүдөө ажахын министерство, тэндэхи мэргэжэлтэд намар эртээһээ бодото хэмжээ абаагүй. «Саг эртэ, заһабарилжа урдинэ бээзбди» гэһэн амархан һанаанда баригдажа, тэдэнэр хайран сагаа миин алдаа бшуу. Мүн зарим ажахыда заһабарилгын хүдэлмэри мууса эмхидхэгдэнэ, механизаторнуудай дунда социалис мүрысөөн һула, инженер-механигуудай зүгһөө хинэлтэ бага табигдана, ажалда хэрэглэгдээгүй трактор, машинанууд бүхыдөө суглуулагдаадүй, сэбэрлэгдээдүй гэжэ шалгалта элишэлээ.

Хүдөө ажахын энэ шухала хүдэлмэридэ иимэ һанаа амараар, хайша хэрэгээр хандажа болохогүй. Ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада трактор, машинануудаа эрхим шанартайгаар бэлдэхэ, болзорһоо урид заһабарилжа дүүргэхэ гээшэ хүдөөгэй бүхы механизаторнуудай эгээн хүндэтэ, нэрэ түрын хэрэг мүн.

Энэ хүндэтэ уялгаяа механизаторнуудай амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга ажахы бүхэндэ олгогдохо ушартай. Түбхын түрүүндэ заһабарилгын мастерскойнуудые хүсэд бэлэн болгожо, элдэб станок, хэрэгсэлнүүдээр хангаха, узел бүхэндэ шадабаритай, найдамтай механизаторнуудые томилхо болоrдоно. Тиихэдээ заһабарилгын түсэб, график наринаар зохёожо, тэрэниие дүүргэхэ хэмжээнүүдые уридшалан хараалха эрилтэ колхоз, совхоз бүхэнэй инженер-механигуудта табигдана.

Колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна комитедүүд механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, тэдэнэрые материальна талаар урмашуулха гурим тодорхойлоод, тэрэнээ механизатор бүхэндэ хүргэхэ уялгатай. Гэр бүлэһөө холо байдаг механизаторнуудта хамтын байра, халуун эдеэ хоол бэлдэхэ шухала.

Олохон аймагуудта түхеэрэлгэ һайнтай «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй мастерскойнууд дүүрэн хүсөөрөө хүдэлгэгдэнэгүй. Заһабарида ороxo тракторнуудаа колхоз, совхозууд саг соонь абаашадаггүй муутай. Эдэ бүгэдые аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд һайса шалгажа, бодото хэмжээ абаха болоно. Тариалан, сабшалан дээрэ хэрэглэгдэдэг бүхы техникэ ойрын үдэрнүүдтэ бүрин суглуулагдажа, техническэ гуримай ёһоор хадагалагдаха зэргэтэй.

Нүхэд механизаторнууд! Манай агууехэ багша В. И. Ленинэй зуун жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ бултадаа оролсожо, техникэ заһабарилга дээрэ бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, заһабарилгын хүдэлмэриин өөрынь үнэ сэн хямдаруулха, шанарыень һайжаруулха гээшэ таанадай нангин уялга.

...ССР-эй
...о Соведэй
...умэй Указ

...ВЕРХОВНО
...ЗАРЛАХА
...ХАЙ

...Верховно Сове...ум нигэжэ тог...

...алис Республ...Союзай долоо...ай Верховно ...оодохи сессие ...969 оной декаб... зарлаха.

...Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ ...ПОДГОРНЫЙ.
...ерховно Соведэй ...Секретарь ...ГЕОРГАДЗЕ.
... ноябриин 14.
...ремль.

...Й АМЖАЛТА

...ССР-эй, Башкирай ...ай АССР-эй, Аст... ...стиин хонишод ...түрэһөөр 100 жа... ...түрэтэйгөөр уг... ...рысөөндэ орол... ...ооһо худалдаха ...лис уялгануудаа ...

... тушаагаа гэбэл: ...АССР—9,6 мян... ... область — 6,9 ...ССР — 6,2 мян... ...ССР—5,9 мянган ... худалдалга ур...

...рфсоюзуудай ...Япон ошобо

...оюзуудай делегаци ...оной арадуудай ...ай вайрамдалай ба... ...ай түлөө» гэжэ ...адаха Хабаров... ...охоор ноябриин ...Бүхы союзна рес... ...мүн Москвагай, ...Хабаровскын, Вла... ...Сибириин болон ...ай бусад хотонуу... ...түлөөлэгшэд, де... ...толгойлно.

...екретарь П. Т. Пи... ...толгойлно.

...ИК-гай пленум

(ТАСС). Эрдэм на... ...эгэнүүдэй ашаг ...ажахыдахи эмхид... ...ескэ дэбжэлтые ...сүүдалнуудта зо... ...Польшын хүдэлмэ... ...нэгэдэмэл партиин ...эхи пленум Вар... ...ин 14-дэ нээгдээ. ...түрэһөөр 100 жэ... ...айндэрлэхэ тухай ...ленум мүн лэ ба... ...айна.

...ЭЭЛ БЭЛДЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

...**(Телефоноор абта...** ...аргажанай совхозой ...енидэ воскресник ...үүр намаг зайжа ... хагда сабшахын ...араба. 13 трактор, ...орин тармуур, һүри сомодог 2 машина таһалгаряагүйгөөр хүдэлжэ, тэрэ үдэртөө 390 центнер хулһа, хагдан шарга дээрэ һүрилэгдэжэ, тэрэ дарыдаа малай байрын хажууда абаашагдаа.

О. РАДНАЕВ.

...**аймагай Саяанай совхозой 4-дэхи отделениин һаали... ...бяловна Арбалжинова 10 һара соо 18 үнеэнһээ 250 ...ха, социалис мүрысөөндэ түрүүлнэ. Сүүдхэдэ үнеэн ...эргээр 11 литр һү һаажа абадаг.**

...ЭЭРЭ: һаалишан Дулма Самбяловна Арбалжинова.

К. ГАБАЕВАЙ фото-зураг.

ҮБЭЛДӨӨ МАЛ ТАРГАЛУУЛХАДА АШАГТАЙ

МЯХАНАЙ ФАБРИКА ЭНЭЛ ДАА

Гүүндэ, Яруунын нуурнууд мүльһэн хуягаар хушаатай. Байд гээд лэ нуурнууд тээһээ һалхи жабар үлеэжэ, саһа бордоһон шэдэлнэ. Үбэлэй дүшөөд градусай хүйтэн дүтэлжэл байна.

Тиибэшье эндэ, бидэнэй ороод байһан малай байра соо дулаан. Энэмнай Яруунын совхозой шахан таргалуулагдажа байһан малай байра. Бүлэг бүлэгөөрөө, томо жэжээрээ табан зуугаад буруу, хашарагууд эндэ байлгагдана. Тэдэниие дүй дүршэлтэй малшад эдеэлүүлдэг, харууһалдаг юм. Зунай бэлшээридэ ябаһан шэнгеэр эдэ үхэрнүүдынь монсойлдошонхой, һооһониинь елэгэр, тарганууд. Жэлтэй боложо байһан буруунууд аад, томо гээшэнь. Жииртээл 270—280 килограмм татаха болонхой.

Энэ Яруунын совхоз аймагайнгаа бусад ажахынуудһаа үлүү һайн үүлтэрэй малтайшье бэшэ, гансал тэрэнээ бага һаань хойшо, тугал байхаһаань һайнаар харууһалдаг, зүбөөр эдеэлүүлдэг. Эртын тугалнуудые зундаа һайн ногоотой бэлшээридэ адуулаад, намартаа, үбэлдөө дулаан байрада шахан таргалуулна.

Үбэлэй хүйтэндэ таргалжа байһан малнуудые харахадаа, хэдэн жэлэй саада тээхи байдал һанагдана. Энээнһээ түрүүндээ совхозойхид үбэлэй һаранuудта мал олоор шахан таргалуулхань бэрхэтэй гэжэ хөөрэлдэдэг байгаа. Нэгэ хэдэн малаа газаагаа үбһэн соо байлгаад шахаа болодог һааб даа. Тиихэдээшье хэды ехэ үбһэ эдюулхэдэншье, малай шэгнүүр мүртэй нэмэхэ юумэ бэшэ, хялтад гэхэдээ хорохоё һанадаг байһан юм.

Тиигэжэ буруу, хашарагууд түлэ түрэсэ үгэхэ мал бэшэ гээд лэ тэдэндээ шэмээр муу үбһэ тэжээл багаар үгэдэг һэн. Эдэнь үбэлжэлгын үедэ шэгнүүрээ нэмэхэһээ байтагай, зундаа, намартаа абаһан хүшэ шадалаа гээжэ, бүри турашоод ондо ородог бэлэй. Хойто зунай бэлшээриин үедэл түрүүшынгээ шэгнүүртэ арай гэжэ хүрэдэг һэн. Зарим малынь гурбадахи намартаа 280—300 килограммда арай гэжэл хүрэхэ.

Тиихэдэнь ямар ехэ ажал хэгдэдэг, ямар ехэ гарза гаргашалагдадаг байгааб!

Яруунынхид энээндэ эсэс табижа, зундаа, үбэлдөөшье буруу, хашарагуудые түргэн зуура түлжүүлэн, шахан таргалуулха арга, дүршэл хэрэглэдэг болоо. Тэрэ гэһээр табан жэл тухай болобо. Энээнэйнь ямар ехэ ашаг олзотой байһаниинь эли. Шахан таргалуулагдаһан малай шэгнүүр түргөөр, ехээр нэмэдэг тула дань абтаһан центнер мяханайнь өөрын үнэ сэн 60—70 түхэригһөө дээшэ гарадаггүй.

Иимэ арга хэрэглэгдэдэг болоһонһоо хойшо Яруунын совхоз жэлдээ зургаа-долоо мянган центнер мяха гүрэндэ тушаана. Тус ажахы энэ жэлдэ гүрэндэ мяха тушааха түсэбөө болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэһэн байна.

Совхозой ахалагша зоотехник Мирон Жамбалович Цыбденов иигэжэ хөөрэнэ:

— Манай совхоз энэ жэлдэ 7400 центнер мяха гүрэндэ тушааха уялгатай байгаа. Энээнээ дүүргэхын тула ехэ ажал хээбди. Олон мал шахан таргалуулагдаа. Илангаяа зунай үедэ һайнаар бэлшээжэ тобиржуулһан байгаабди. Зарим малшаднай зундаа мал бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэтэй 1600 граммаар нэмээгээ. Мяханай ехэнхи хубинь байгша оной январь соо тушаагдаһан байгаа. Ерэхэ жэлэй январьда баһал 1800 центнер мяхан гүрэндэ тушаагдаха юм. Тиихэдээ мяха тушаалгаар хахад жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэбди.

— Эндэ гурба-дүрбэн газарта үхэр малнай байрладаг. Тиишэ ошожо, малшадтай уулзая, малымнай хараял даа,—гээд ахалагша зоотехник М. Цыбденов бидэниие дахуулба.

Малай байра соо сэбэр. Буйлуулагдаһан тэжээлэй хангал хамар сорьён анхилна. Үхэрнүүд хобоо соо хэгдэһэн тэжээл амтархан эдинэ. Дуран соогоо уһална. Эндээ бүлеэн уһатай. Малаа эдеэлүүлжэ байһан наһатайшаг хүндэ дүтэлжэ ошобобди.

— Сула мал дээрэл хүдэлдэг хүм даа,—гээд Григорий Манзарович хөөрөөгөө эхилнэ,—Зундаа бага бурууд харадагбди. Үбэл болоходонь тэдэ буруудаа шахаад гүрэндэ тушаадаг хүм. Энэ зундаа 170 толгой буруунуудые хубшын бэлшээридэ адуулаа һэм. Сүүдхэдээ мал бүхэмни шэгнүүрээ 1000 граммаар нэмээгээ. Мүнөө 110 толгой мал шахажа байнаб.

— Энэ хашарагуудтнай яһала һайн болоо, таргалаа ха юм. Шэгнүүрээ хэды шэнээн нэмээнэ гээшэб?

— Яһала бараг лэ даа. Октябрьда, ноябриин эхеэр сүүдхэдээ мал бүхэмни 1050 граммаар нэмээгээ. Буйлуулжа бэлдэһэн тэжээл эдюулнэбди. Эһээһэн талха тариянай зүйл, аарса эдюулнэбди. Шэмэтэй, ехэл һайн тэжээл. Хүхэ зелёнкошье бии. Январь болотор эдеэлүүлээд байхадамнай мал бүхэн 330 килограмм татаха болохо гээд һананаб,—гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Гансашье Григорий Манзарович Маслов малайнгаа шэгнүүрые иимэ ехээр нэмээлгэнэ бэшэ. Энээнһээ бүришье ехээр нэмээжэ шадаһан хүнүүд олон. Залуу малшад Надежда Гурожапова, Владимир Базаров, Цырма Эрдынеева гэгшэдэй харадаг үхэрнүүд тус тустаа шэгнүүрээ сүүдхын 1200 граммаар нэмээһэн байба.

Владимир Базаров түрүүшынгээ жэлдэ мал шахажа байна. Тиигэбэшье оролдосотой, һүбэлгэн бэрхэ хүбүүн. Дүй дүршэлтэй, үнинэй малшадһаа дутуугүй һайнаар ажаллана.

— Мүнөө 92 толгой хашараг харууһалнаб. Январь соо тушаагдаха юм. Һая шэгнэхэдэмнай үхэр бүхэн шэгнүүрээ сүүдхын 1200 граммаар нэмэһэн байгаа,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Энэ совхозой шахамалнуудай гүүртын 500 гаран толгой мал хуу иигэжэ таргалуулагдана. Үбэлэй хүйтэн үдэрнүүдтэ малай шэгнүүрые ехээр нэмээхын тула, даншье ехэ үбһэ тэжээл эдюулдэггүй байна. Мал бүхэндэ 7 килограмм һолоомо, 5 килограмм зелёнко, 3 килограмм гурил эдюулнэ.

Тэжээл буйлуулдаг байра. Һаяхан баригдаһан хилээмэнэй үнэр хамар сорьёно. Уурал бааяна, Тойроод машина, түхеэрэлгэнүүд олон. Оньһо дарахадань буйлуулагдаһан тэжээл хэдэн соргонуудаар гоожон, малай байра тээшэ урдана.

— Энэ хоёр амһарта соо дүрбэ-дүрбэн тонно тэжээл буйлуулан бэлдэнэбди. Нэгыень үглөөгүүр, нүгөөдыень үдэшэлэн гаргажа малдаа эдюулнэбди. Үхэр бүхэндэ нэгэ килограмм аарса, 3 килограмм бутаргагдаһан оооһон, амта оруулхын тулада дабһа хэжэ буйлуулнабди,—гэжэ эндэ хүдэлдэг механизатор Чимит Базаров хэлэнэ.

— Хоёр хүнэй хүдэлхэдэ хүндэ бэшэ гү?—гээд асуухада.

— Бараг даа. Ажалнай ехэнхидээ оньһожоруулагданхай,—гэнэ.

Яруунын совхозойхидой дүй дүршэлые республикымнай олохон ажахынууд хэрэглэжэ, үбэлэйшье һаранuудта малай шэгнүүрые дээшэлүүлнэ. Энэ хүдэлмэриие эрхим һайнаар табяад байгаа һаа, үшөө ямар ехэ ашаг олзо оруулха гээшэб!

Ц-Д. ДАМБАЕВ.

СЭДЬХЭЛЭЭ ХАНАНГЯАР БУСАБА

Октябриин 26-най амаралтын үдэр Буряадаймнай промышленна предприяти, колхоз, совхозуудта ажалладаг ажалай түрүүшүүл — республика дотор дэлгэрһэн ленинскэ зачёдой 3-дахи шатада илажа гараһан 526 хүбүүд, басагад ВЛКСМ-эй обкомой, республикын Хүдөө ажахын министерствын, республикын «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй, облпрофсоведэй анха түрүүшынхеэ эмхидхэһэн залуушуулай «Юбилейный» гэжэ поездоор агууехэ багша Владимир Ильич Ленинэй ажаһууһан, һураһан, ажаллаһан дурасхаалта газарнуудтай танилсахияа холын аянда мордоо бэлэй.

Тэрэ гэһээр аяар 20-ёод хоног үнгэрөө. Энэ хугасаа соо залуу аяншалагшаднай Ульяновск, Казань, Куйбышев, Москва, Ригэ ба агууехэ хубисхалай үлгы болоһон Ленинград хотонуудай түүхэтэ, дурасхаалта газарнуудаар ябажа, үсэгэлдэр бусаба.

Үдэрэй дүрбэн саг боложо байба. Ниислэл хото Улаан-Үдын түмэр замай вокзалай перрон дээрэ нютагайнгаа хүбүүд, басагадые угтахала городоймнай [illegible] олоороо суглараа. Хэдыхэн сагай үнгэрэмсөөр залуу аяншалагшадай «Юбилейный» поезд аалихан уухилһаар харагдаа.

Вл. ЖИГЖИТОВ, манай корр.

ЭРХИМЭЭР ҺУРГАХА, ҺАЙНААР ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

Эрдэмтэ—агроном... эрдэмтэ—зоотехник! Мүн республикымнай колхоз, совхозуудта хүдэлжэ байдаг ветврачнар гү, али инженернүүд, экономистнарай олонхинь Буряадай хүдөө ажахын институт дүүргэжэ, эрдэм бэлигэйнгээ шадабарине хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ зорюулна гээшэ. Тэдэнэр мал ажал, таряан ажалай үйлэдбэрине эрхилнэ, наукын түрүү заабаринуудые ажал хүдэлмэри дээрэ шадамараар хэрэглэнэ.

Тиимэһээл Буряадаймнай эрдэмэй томохон гуламта—хүдөө ажахын институтда ерээдүйн мэргэжэлтэд бэлдэгдэхэдээ, эрхимээр һургагдахаһаа гадна, һайнаар хүмүүжүүлэгдэжэ байдаг. Һаяхан болоһон институдай тоосоото һунгалтын партийна суглаан дээрэ энэ талань тэмдэглэгдэһэншье байна. Парткомой секретарь нүхэр **Ю. А. Византийский** элидхэл хэхэдээ, студентнүүдэй дунда ниитэ-политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри нилээд һайнаар эмхидхэгдэдэг болоо гэбэ. Партийна хүдэлмэриин нүлөөтэйгөөр ябуулагдаһанай ашаар институдай партийна организаци ургана, бэхижэнэ. Үнгэрһэн үе соо арба гаран студентнэр партиин зэргэдэ жагсаа. Коммунистнууд партийна организацинигаа шиидхэжэ байһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ, абаһан тогтоолнуудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь эдэбхитэйгээр хабаадана. Илангаяа партийна даабари һайнаар дүүргэдэг коммунистнууд нүхэд Ширабон, Жапов болон бусадай нэрэнүүд тоосоото элидхэл соо дурдагдана. Партийна суглаануудта һуралсалай, хүмүүжүүлгын шухала асуудалнууд зүбшэгдэнэ.

Залуу үетэнние һургаха, ерээдүйн мэргэжэлтэдые алишье талаарнь бэлэдхэлтэй болгохын тула бүхы коммунистнуудай, багшанар-профессорнүүдэй анхаралые партийна организацинь хандуулна. Ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ түрүү арга методүүд үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Политическэ мэдээсэл эмхидхэлгые һайжаруулха асуудал партийна суглаанда зүбшэгдэжэ, шухала хэмжээнүүд хараалагданхай. Тоосоото үе соо институдта 14 партийна бүлэг хүдэлөө. Илангаяа студентнүүдэй хүдөө ажахын хүдэлмэридэ байхадань, ветеринарна факультедтэ партийна бүлэг эмхидхэгдэжэ, һайнаар хүдэлһэн байна. Коммунистнууд партийна һуралсалда олоороо хабаадажа, марксизм-ленинизмын теорие шудална. Мүн бүхы факультедүүдтэ курсовой конференци, семинарнуудые үнгэргэлгэдэ парткомой гэшүүд горитой туһаламжа үзүүлнэ. Институдай партийна организаци профсоюзай болон комсомолой организацинуудые ударидажа, сэрэгэй-патриотическа хүдэлмэри болон физкультура хүгжөөхэ, студентнүүдэй байра байдал һайжаруулха тухай асуудалнуудые шиидхэлсэһэн байна. Физкультура, спортдо таба мянга гаран студентнэр хабаадана. Тэдэнэй 420 гаранинь спортын разрядуудтай болонхой.

Мүнөө үедэ институдай факультедүүд В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй алдарта ойе угтуулан, һуралсал, хүмүүжүүлгые бүри һайнаар эмхидхэхые оролдожо байна. КПСС-эй түүхэ шудалха кафедрын ахалагша багша нүхэр **Жигжитжапов** суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, марксизм-ленинизмын теорие студентнүүдтэ гүнзэгытөөр ойлгуулжа, Ленинэй һургаал заабаритай танилсуулхын тулада ехэ хүдэлмэри ябуулагдана гэбэ. Түс кафедрын доцентнүүд, эрдэмэй кандидадууд, багшанар, ассистентнүүд студентнэрэй дунда ходо лекци, элидхэл, хөөрэлдөө үнгэргэдэг болонхой. Зарим багшанарынь Улаан-Үдэ городой промышленна предприятинуудай ажалшадай дунда хөөрэлдөө үнгэргэжэ, тэдэниие В. И. Ленинэй ажабайдалтай, ажал ябуулгатай танилсуулна. Багша С. В. Ушакова хүдөөгэй аймагуудаар ябажа, хэдэ хэдэн лекци уншаа.

Ветеринарна факультедэй декан, коммунист нүхэр **Кобец** студентнүүдэй һуралсалай нёдондонойхидо орходоо һайжаржа байһание тэмдэглээд, һуралсалда зэхид эрхэ байдал эмхидхэлгэдэ партийна комитедэй зүгһөө үшөөл багаар анхарагдана гэбэ. Факультедэй студентнэр Улаан-Үдын мяханай комбинадта хэшээлээ үнгэргэдэг. Теэд тэндэнь тусгаар байра түхеэрхэ тухай асуудал үни хада табигдаһан аад, ямаршье хэмжээ абтанагүй. Мүн студентнүүдэй һуралсалда туһаламжа болохо, эрдэмтэдэй методическа материалнуудые саг соонь хэблэн гаргажа шаданагүйбди гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Студентнүүдые һайн байра байдалаар хангаха гээшэ шухала хэрэг болоно. Энээн тухай институдай дүрбэдэхи курсын студент, коммунист нүхэр **Жапов** тоогтоо.

— Партийна комитедэй, факультедүүдэй партбюрогой гэшүүд студентнэртэй хододоо уулзажа, байра байдалаарнь һонирходог байдаггүй. Студентнэрэй столово муугаар хүдэлнэ. Урдань зарим байрануудта бэеэ угаадаг газар түхеэрэгдэһэн аад, мүнөө хүдэлнэгүй,—гэжэ тэрэ хэлээд, студентнэрэй элүүрые хамгаалгада, амаралта сэнгэлгэдэ гаргашалагдаха мүнгэ зөөрие зүбөөр хэрэглэхэ тухай тогтоо.

Ерээдүйн залуу эрдэмтые мүнөө үеын байдалтай танилсуулха, парти, правительствын политикые тобшоор тайлбарилан ойлгуулха хэрэгтэ политическэ мэдээсэлэй угаа ехэ удха шанартай байһание агрохимиин кафедрые даагша, коммунист нүхэр **Шопхоев** тэмдэглээд, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулхадаа, партийна организаци һуралсалай эрхэ байдалые һайса ханалсанагүй гэбэ.

— «Известия» газетэдэ нэгэ багахан статья соо политическэ мэдээсэлые ямар сагта үнгэргэхэб гэһэн асуудал табигдаһан байгаа. Нимэ хүдэлмэри ажалай хаһада ябуулагдахадаа, хүдэлмэриин һаал хэнэ ха юм. Теэд яахаб? Минии тэмдэглээд, ниитэ-политическэ хүдэлмэрине студентнэрэй хэшээлһээ сүлөө байһан сагта үнгэргэжэ байха ёһотойбди. Мүнөө манай институдта политическэ мэдээсэл хэшээлэй үедэ хэгдэжэ, расписанимнай эбдэрдэг байна. Энэ байдалые партийна комитет хаража, хэмжээ абаха ёһотой,—гэжэ коммунист нүхэр Шопхоев баримталба. Энээнһээ гадна, ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ студентнэрые үргэнөөр хабаадуулха тухай һанамжалаа. Олонхи ушарта факультедүүдэй партийна бюро студентнэрэй ооһэдын хэхэ ажалые багшанарта даалгана. Ханын газетын редактораар багшанар томилогдодог байна. Залуу мэргэжэлтэдые студент байхадань, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхижүүлхэ ёһотойбди гэжэ коммунистнуудай хэлсэдэгынь һайшаалтай.

— Факультедүүдэй партийна организацинуудай, студентнэрэй ниитын эмхинүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ талаар институдай партийна организаци ехэ оролдолго гаргаа,— гэжэ коммунис нүхэр **Гершман** хэлэбэ. Тиигэбэшье институдай ажахые барижа байдаг, харюусалгата хүнүүдтэ, коммунистнуудта партбюрогой зүгһөө шангаа эрилтэ табигданагүй гэжэ тэрэ заалсаһан байна. Мүнөө жэлдэ зуугаад студентнэр дэрэ дэбдихэрээр хангагдаагүй байха юм. Суглаан дээрэ доцент, коммунист нүхэр **Найминов** үгэ хэлэхэдээ, эрдэмтэдые олошоруулха тухай хөөрэбэ. Мүнөө үедэ институдта эрдэмэй олон кандидадууд, доцентнүүд тоологдодог. Теэд тэдэнэй дундаһаа эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ, докторнууд, профессорнууд болохо хүнүүд бии аад, тэдэндэ ректорат болон парткомой зүгһөө туһаламжа багаар үзүүлэгдэнэ. Эрдэмтэдэй, багшанарай научна хүдэлмэри бэлдэхын тула факультет бүхэндэ тусгаар лабораторинууд байгуулагдажа, шэнэ хэрэгсэлнүүдээр хангагдаха ёһотой гэжэ нүхэр Найминов хэлээ. Мүн хүдөө ажахын хүгжэлтын шухала асуудалнуудые шиидхэхэ, үйлэдбэридэ түрүү онол аргануудые хэрэглэхэ хүдэлмэридэ научна хүдэлмэрилэгшэдэй, багшанарай бэелүүлхэ үүргэ болон харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай суглаанда хэлсэгдээ. Коммунистнууд нүхэр **Бартаханов, Балдуев** гэгшэд һуралсал, хүмүүжүүлгые саашадань һайжаруулха, Ленинэй зохёолнуудые шудалалгаар теоретическэ конференцинүүдые олоор үнгэргэхэ тухай, студентнүүдэй практикада байхада, тэндэнь зохихо байра байдал түхеэрхэ тухай хөөрэһэн байна.

Хүдөө ажахын институдай партийна организациин тоосоото һунгалтын суглаанай хүдэлмэридэ КПСС-эй горкомой секретарь нүхэр С. В. Ангапов, КПСС-эй Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Л. В. Антонова гэгшэд хабаадаа. Эндэхи коммунистнууд суглаанда эдэбхитэйгээр хабаадажа, партийна организацинигаа саашадаа бэелүүлхэ гол зорилгонуудые тодорхойлбо.

Т. ГАРМАЕВ,
манай корр.

ДЕПУТАДУУД ТООСОНО

Захааминай аймагай Дүтэлүүрэй сомоной Соведэй бүлэг депутадууд Хужар тосхоной һунгагшадай урда тоосоогоо хэбэ. Өөһэдынгөө һунгуулиин округуудта ажалшадай захянуудай хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тушаа, мүн сомоной Соведэй ажал ябуулга тухай депутадууд И. Н. Зандеев, С. В. Батуева гэгшэд элидхэбэ. Һунгагшадай зүгһөө нүхэр С. Г. Цыренов болон бусад үгэ хэлээ. Сомсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ С. Ж. Бальжинова В. И. Ленинэй сүлэлгэдэ байһан Шушенск хотоор аяншалһан тухайгаа һунгагшадта хөөрэжэ, ехэтэ һонирхуулаа.

Уулзалгын һүүлээр Хужарай залуушуулай хүсөөр концерт табигдаа.

В. БАЛДАНОВ.

Хориин аймагай Үдын совхозой түрүү һаалишан Базар-Ханда Очирова нёдондо Арадай ажахын туйлалтануудай выставкэ ошохо путёвкоор шагнагдажа, оронойнгоо ниислэл хото Москвада айлшалха хүби талаантай байгаа. Иигэжэ үнинэй һаалишан пенсидэ гарахаһаа урид Москва хотоор айлшалжа ерэһэн юм. Нүхэр Очирова выставкэһээ бусаһаар бүри һайнаар ажаллахые оролдожо, һү һааха энэ жэлэйнгээ түсэб сентябрь һара соо дүүргээ бэлэй. Һаалишан жэл соогоо үнеэн бүриһөөн дунда зэргээр 2000 литр һү абахаар хараалаанхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үнинэй һаалишан Базар-Ханда Очирова.

Г. МИХАЙЛОВАЙ фото.

КОЛХОЗНИГУУДАЙ БҮХЭСОЮЗ(НЭ) СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

БАТА АЛХАМА(Д)

Мүнөө республикымнай колхознигууд артелиин Жэшээтэ Уставай проектые зүбшэн хэлсэжэ, һанамжа дурадхалнуудаа оруулжа дүүргэбэ. Тэдэнэр хамтынгаа суглаанууд ба республикын колхознигуудай конференцидэ суглархадаа, һүүлэй 34 жэлэй туршада колхозуудай нилээд хүгжэһые тэмдэглэһэн байна.

Артелиин түрүүшын Жэшээтэ Уставай проектын 1935 ондо ударник колхознигуудай бүхэсоюзна хоёрдохи съезд дээрэ баталагдаһаар хүдөө нютагта туйлай ехэ хубилалтануудай болоһониинь мэдээжэ. Энэ хугасаадаа колхозууд экономическаһье, культурнаһье талаараа нилээд хүгжэн һалбараа.

Манай Буряад орон дотор 1920-ёод онуудта үгытэй ядуу барлаг болон батрагууд нэгэдэжэ, түрүүшын коммунануудые байгуулаа бэлэй. 1923 ондо манай республикада хүдөө ажахын гурбан коммуна тоологдогшо һэн. Жэл үнгэрөөд байхада үшөө дүрбэн коммуна байгуулагдаа. Харин 1925 ондо эдэнэй тоо 13 болоо бэлэй.

1924 онһоо республика доторнай түрүүшын артельнүүд эмхидхэгдэжэ эхилһэн. Иигэжэ хоёр жэл соо 15 артель байгуулагдаа. Тиихэдэ энэ үеэр газараа хамтаран элдүүрилхэ гурбан бүлгэм бии болгогдоо һэн. Түрүүшын колхозууд жэжэхэн һааб даа. Тэдэнэр оньһон машинаар үсөөн дээрэһээ үмсын ажахыһаа тиимэшье ехэ илгардаггүй байһан. Тиигэбэшье хамтын ажалай үмсынхиһөө ходы дахин хүсэтэй байһаниинь элирээ. Республика дотор кооперативна хүдэлөөнэй үргэн дэлисэтэй болохо тума таряашад хамтын ажалда дуратай боложо эхилһэн байна.

Тиихэдэ ороной индустрии хүгжэхэдэ хүдөө ажахы оньһон машинаар хангагдажа эхилээ. 1926 ондо республика дотор 7, 1927 ондо—11, 1928 ондо—14 трактор байһан. Энэ үедэ промышленностиин биратай хүгжөөгүй дээрэһээ республикын экономикодо гансал хүдөө ажахы тон ехэ удха шанартай байһан юм. Хүдөө ажахы гурбан һалбариһаа бүридэжэ, гол түлэб тарлан, мал ажахы, агнуури эрхилэгдэгшэ бэлэй.

1929 онһоо хойшо таряашадай жэжэхэн ажахынууд гүрэнэй туһаламжаар хүдөө ажахын үйлэдбэри дээшэлүүлхэ, саашадаа ажахынуудые хүгжөөхын тула жэжэхэн артельнүүдые нэгэдхэжэ, томо колхозууд болгохо асуудал табигдаһан байна.

Коммунис партиин ленинскэ кооперативна түсэб бэелүүлхэ талаар хэмжээ абахадань бүхы орон доторойхидол адли манай республика сооньбе колхозуудые эмхидхэхэ үргэн хүдэлөөн эхилэлсэһэн. 1933 ондо хүдөөгэй ажалшадай 61 процентнь колхоздо орожо, хамтарһан байгаа. Гадна 11,8 мянган нүүдэл ажахынууд нэгэ газарта һуурижаһан байна. Иигэжэ колхозууд хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол хүсэн болоо бэлэй. Энэ үедэ республика доторхи бүхы тарлалангай 72 процентнь колхозуудта элдүүрилэгдэдэг, гүрэндэ худалдагдаһан бүхы тарянай 80 процентнь баһа колхозуудһаа тушаагдадаг һэн.

Саашадаа колхозуудай техническэ бааза бүри дээшэлжэ эхилһэн юм. Энэ хэрэгтэ һая эмхидхэгдэһэн МТС-үүд тон ехэ үүргэтэй байгаа. 1938 ондо 1264 тракторта, 141 комбайнтай хори гаран МТС эмхидхэгдэжэ, колхозуудта нилээд ехэ туһа хүргөө.

Республикымнай хүдөө ажахы һүүлэй арбан жэл болотор гансал колхозуудай үйлэдбэри дээрэ хүгжэһэн. 1941 ондо бүхы тарлалангаймнай 97,7 процентнь колхозуудай, эбэртэ бодо малаймнай—98,4 процентнь баһал артелиин байһан юм. Улам саашадаа хүгжэжэ байһан колхозууд Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ тон ехэ гарза хохидолдо орожо, 1945 ондо бүхы орон дотор хүдөө ажахын валова продукци үйлэдбэрилгэ 60 процентээр доошолоо. Тиибэшье ленинскэ кооперативна түсэбэй ёһоор бэелһэн хамтын ажал энэ хүшэр хүндэ дабаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дабажа, эбдэршэгүй хүсэ шадалтай байһанаа гэршэлээ бэлэй.

Хараад үзэхэдэ, колхозууд богонихон болзор соо хүгжэн һалбарһан байна. Тэдэнэр байгуулагдажа эхилһээр гушаад жэл болоо. Эдэнэйнь 4 жэл дайн соогуур үнгэрөө. Үшөө тиихэдэ дайнай һүүлдэхи табан жэл соо хүдөө ажахы һэргээгдэһэн байна. Тиимэһээ колхозууд оройдоо 20-ёод жэл соо хүгжэн һалбарһан түүхэтэй.

Мүнөө колхозууднай хүдөө ажахын томо социалис предприятинуудай нэгэн болонхой. Энээниие доро үгтэһэн таблицаһаа эли тодоор хаража болоно.

Нэгэ артельдэ	Онууд	
	1940 он	1968 он
Үрхэтэ айл	111	361
Ажалша хүн	178	486
Гол фонд (мянган түх.)	22,0	1 488,0
Мүнгэн олзо (мянган түх.)	18,3	799,0
Таряалан (мянган га)	0,8	5,0
Эбэртэ бодо мал	554	2001,0
Тэрэ тоодо үнеэн	175	640
Гахай	47	541
Хони, ямаан	1091	10536
Трактор	5,0	79,0
Комбайн	1,0	17,0
Автомашина	2,0	18,0

Гадна колхозуудай хубаарилагдадаггүй фонд 1940 онойхитой сасуулхада 11,5 миллион түхэригһөө нёдондо 104,2 миллиондо хүрөө. Харин гүрэндэ худалдаһан продукциһаа абтаһан мүнгэниинь таба дахин дээшэлһэн байна. Мүнөө колхоз бүхэн жэл бүри нэгэ миллион түхэригэй продукци абана. Тэрэшэлэн гол баялиг—газар урданайхида орходоо зүбөөр, хүсэд һайнаар элдүүрилэгдэдэг болоо байна. Газар таряалангай гектар бүриие ашагтайгаар элдүүрилһэн дээрэһээ ажахынуудай экономико дээшэлнэ. Эндэ хахалагдадаг газарай алишье талаараа ашаг үгэсэтэй байһые тэмдэглэхэ шухала. Тиимэһээ эдэ жэлнүүдтэ таряалан нилээд үргэдхэгдэһэн байна.

Колхозуудай һаял эмхидхэгдэжэ байхада таряалан дээрэһээ малай тэжээл багаар абтадаг байһан. Мүнөө энэнь 23 дахин дээшэлһэнхэй. Тиихэдэ кукуруза, куузину гэжэ тэжээлэй шэнэ ургамалнууд таригдадаггүй бэлэй. Республикымнай колхоз, совхозуудта орооһо таряа абалга 1940 онойхидо орходоо 235,2 мянган тонноор дээшэлһэн. Энээнтэй хамта гектар таряалангай ургаса 2,3 центнерээр ехэ болоһон байна. Эдэ бүгэдэ республика дотор газар зүбөөр эрхилдэг болоһые гэршэлнэ гээшэ.

Гадна адууһа малай ашаг шэмэ нилээд дээшэлһэн байна. Дайнай урдахи жэлтэй сасуулха болоо һаа, хонидой тоо толгой 3,4 дахин нэмэжэ, 1560,1 мянганда хүрэһэн байна. Харин гахайнууд—3,7 дахин, эбэртэ бодо мал—9 процентээр олошороо. Тиихэтэй хамта республикын колхоз, совхозуудта малай ашаг шэмэ дээшэлжэ, ехэ продукци абтадаг болоо. Жэшээнь, 1940 ондо хамта дээрээ 14,3 мянган тонно (амидын шэгнүүрээр) мяхан абтагша бэлэй. Мүнөө энэмнай 40,4 мянган тоннодо хүрэнхэй. Нёдондо республика доторнай 135,7 мянган тонно һүн һаагдаа. Харин дайнай урдахи жэлдэ энэнь 30,3 мянган тонно байһан. Тиихэдэ 5,9 дахин ехэ нооһон хайшалагдана. 38,2 дахин олон үндэгэн абтадаг болонхой. Гушаад жэлэй саада тээ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 357 килограмм һүн һаагдадаг, хонин бүриһөө 1,7 килограмм нооһон абтадаг һаа, мүнөө нэгэ үнеэнһээ жэлдээ дунда зэргээр—1521 килограмм һүн һаагдана, хониһоо—2,5 килограмм нооһон хайшалагдана. Тиимэһээ колхоз, совхозуудай гүрэндэ мяха, һү, нооһо, үндэгэ худалдалгаяа нилээд дээшэлүүлээ.

Колхоз, совхозуудые мүнөө үе сагай шэнэ техникээр хангаагүй һаа, эдэ бүхы амжалта туйлагдахагүй байһаниинь мэдээжэ. В. И. Ленин 1922 ондо совет таряашадые 100 мянган трактораар хангаха тухай бодомжолһон байгаа. Энэнь мүнөө бодото дээрээ бэелүүлэгдэнхэй. Оронноймнай колхоз, совхозуудай таряалан дээрэ 1700 мянган трактор тоологдоно. Гансал манай республика дотор 13 мянган «булад агта» хүдэлнэ. Гадна поли дээрэхи ажал хүдэлмэри бултадаа шахуу оньһожоруулагданхай. Жэл бүри механизаторнууд олошорно. Һүүлэй арбан жэлдэ трактористнууд болон комбайнернууд хоёр дахин олошорһон байна.

Мүнөө бүхы хү(дөө ажахы)тамнай зайн гал … хүсэн ажал хүдэл(мэридэ) хэрэглэгдэнэ. 1950 … суулха болоо һаа, … хин ехэ зайн гал(… хэрэг)лагдана. Тиимэһээ … сэ энэ хугасаада … шэлһэн. Ажалай б… хэ бүри колхоз… хүлһэн баһал дэ… хы колхозуудта һ… хүлһэн үгтэдэг бол… үгтэһэн салин хүл… 1940 онойхитой с… һаа, мүнөө таба да… байна.

Колхознигуудай … лаараа баян ажа… хүдөө нютагтахи … нэ. Мүнөө хүдөө … дахаяа болитороо … лиин гэшүүдэй ба… һайжараа. Хорёод… нютагаймнай хүн … 21,7 процентнь … һан. Мүнөө энэмн… центдэ хүрөө. Энэ … тагтамнай газета, … уншадаггүй бүлэ … риин тосхон бүхэн… кино табигдана. … шэнэ клубууд, һур… гэдэй саадууд, … байрын гэрнүүд ба…

Жэшээнь, Мухар… гай «Забайкалец» … доход 1957 ондо … хэриг байһанаа, … мянган түхэригтэ … Тобшоор хэлэхэдэ, … шэлээ. Энээнтэй … гуудай ажаһуудал … колхозой һууринуу… хэлтэй болож о, … байшан, улаан була… найман жэлэй һург… даа. Бригада бүхэ… хүүгэд түлбэригүй… нөө стадион, амар… щежитинууд бари… гуу хоёр библиот… цатай юм. Гадна … 61 мүнгэн болодо…

КПСС-эй ЦК-гай … оной) Пленумэй һу… кымнай хүдөө ажа… жөө. 1966—1968 … 1965 онуудайхида … хуряалга 31,5 проц… ха—43,6 процент… процентээр, һүн—… нооһон—5,5 проце… —19 дахин дээшэ…

Шэнэ Уставай … хозуудай саашада… жэхэ харгы зам … руулагданхай. Энд… дай материальна… шье эрилтэнүүд ха…

Тиибэшье хүдөө … шиидхэгдээгүй асу… Колхоз, совхозуу… талаараа бүри аш… хын тула нэгэ … гүй асуудалнууды… нобди. Хэнэйшье … хые хүгжөөхын ту… гэжэлтэй болгохо … удха шанартай. … үйлэдбэрилһэн … сэн хямдаруулжа, … үйлэдбэрилхэ бол… мэриинь оньһож… таарамжатай. Энэ… эй ЦК-гай октябр… Пленум дээрэ хэл… Олон һалбаритай … мэриин бүтээсые … ажал эмхидхэхэ, … гохо хэрэгтэ һаа…

Мал үсхэбэрил… тэжээлэй хомор … хүгжэнэгүй. Мал… тай тэжээлээр хүс… гүй байна. Иимэ… һаа тиимэ ехэ аш… гүй. Сабшалан 1,3 … шье һаа, бүхы та… жээлэй ургамалнуу… найшье, адууһа … дуталдахаяа бол… Энэнь экономиче… ашаг багатай. Ти… бии байгаа сабшала… зүбөөр элдүүрил… абадаг болобол. … хүсэд хангаха ар…

Колхознигуудай … дээрэ артелиин … хадаа хүдөө ажа… дань бүри түргэ… алхам болохо бай…

Ц. …

Буряадай … туршалгын ст…

Бүтээсэ ехэтэй, шанар һайнтай машина

Комбайн бүтээдэг Сызранска заводто «РКС-3000М» гэжэ түхэлэй, тэжээл хубааридаг түхеэрэлгэ олон хэһэгээр бүтээн гаргагдажа эхилбэ. Энээнһээ урид ухаалан зохёогдоһон тиимэ түхеэрэлгэнүүдтэй жэшэбэл, «РКС-3000М» нилээд нарижуулагдаа.

Сызранска заводой эдэ түхеэрэлгэнүүд ороной олохон областьнуудай мал ажалай фермэнүүдтэ амжалтатайгаар хэрэглэгдэнэ. Нэгэ имэ агрегадай туһаламжаар оператор хэдэ мянган гахай гансааран тэжээжэ шадаха. Энэ түхеэрэлгэ бүтээсэ ехэтэй байхаһаа гадна, шанар һайнтай юм. Һүүлэй үедэ тэжээл хубааридаг түхеэрэлгэнүүдэй зарим үзелнүүд, детальнүүд удаан заһабарилагдангүйгөөр хүдэлдэг болоо.

Байгша оной дүүрэтэр мал ажалай фермэнүүдэй механизаторнууд Сызранска машина бүтээгшэдһээ «РКС-3000М» гэжэ 200 гаран түхеэрэлгэ абаха.

(ТАСС).

ШУШЕНСК ЭЛЬГЭЭГДЭХЭ ГРАНИТ ШУЛУУН

Николаевска областиин Новоданиловска шулуу малтадаг уурхайһаа үзэсхэлэн һайхан гранит шулуун абтадаг юм. Останкинай телебашнине, Мамаев Кургандахи, Сапун-Гора дээрэхи дурасхаалай хүшөөнүүдые гоёон шамаглахын тула тэрэ шулуу хэрэглэһэн байна.

Шулуу малташадай коллектив «Владимир Ильич Ленинэй Сибирьтэхи сүлэлгэ» гэжэ дурасхаалай газар Шушенскда байгуулагшадай захил дүүргэбэ. Хоёр томо сулы шулуу малтажа, тэгшэлжэ гаргаа. Тэрэнэй нэгэниинь 150 тонно болоно.

Мүнөө энэ мантан томо гранит шулуун ба бусадшье захилнууд түмэр харгыгаар Сибирь эльгээгдэбэ. (ТАСС-ай корр.).

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

НАМАГ НАЛХИ ТАРЯАНАЙ ПОЛИНУУД БОЛГОГДОНО

ВЛАДИВОСТОК. (ТАСС). Примориин хизаартахи Иман мүрэн шадар Гоголевско намаг хатаалтын системэ ашаглалгада оруулагдаба. 2 мянга үлүүтэй гектар нэлэнхы газар ашаглаха арга олдохо байна. Гидробарилгын техникын туһаламжаар коллекторнэ линии, харгы татагдаа.

Алас-Дурнын намагуудта ехэ «дебтолго» хэгдэжэ эхилбэ. Иман, Уссури, Бикин, Амар мүрэнүүд шадарай, мүн Сахалинай арал дээрэхи хүдөө ажахын районуудай намаг хатаагдажа эхилбэ. Һүүлэй гурбан жэлэй турша соо 100 мянга шахуу гектар нэлэнхы газар намагһаа сүлөөлэгдөө, 80 мянган гектар үлүүтэй шэнэ газар хахалагдаа.

Алас-Дурна зүгтэхи шэнэ газар ашаглахын тула туйлай ехэ хүдэлмэри һаял эхилбэ гээшэ. Намагһаа сүлөөлэгдэхэ ёһотой газар 8 миллион гектар болохо гэжэ тодорхойлогдонхой.

ЗАГАҺАШАДАЙ БАЯН ОЛЗО

КРАСНОВОДСК. (ТАСС). «Верховно Совет» гэжэ колхозой загаһашад Туркменидэ хамагһаа түрүүн табан жэлэйнгээ түсэб болзорһоо урид дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэбэ. Эдэнэр 260 мянган центнер загаһа гүрэндэ тушаагаа. Загаһа олзобэрилдэг флодоо шэнэдхэн һэльбэһэнэй ашаар түс колхоз загаһа барилгаяа жэл бүри дээшэлүүлнэ. Загаһа ехээр бариһан дээрэһээ колхозой олзо доход улам нэмэнэ. 1965 онтой сасуулбал, колхозой олзо доход 4 дахинһаа үлүүгээр ургаа.

Капитанууд Тагангельды Ниязов, Оразмамед Мамедтувак оглы гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг суднануудай экипажууд табан жэлэй түсэб болзорһоо урид дүүргэлгэдэ нилээд ехэ хубитаяа оруулба.

САДОВОДУУДТА МАШИ…

Запорожиин … нэгэн «РСШ-6» … шын 300 машина … давиин колхоз, … зуудта эльгээбэ. … энэ машина тракт… далхэ ёһотой. Сад… дэргэдэ наг шөбх… дые, минеральна … оруулха агрегат… хэн 20—25 хү… даха юм.

КАРЕЛИН А… Ленинэй нэрэмж… маш» заводто … далмаришадые … заводско машин… техникумда һу… программны б… руушын кабинет…

ЗУРАГ ДЭЭР… техникын … һурагшад … хэгдэнэ.

ТАСС-ай фо…

ЙГАЛ ЖУРНАЛ — манай айлшан

970 ...ДО ЯМАР ...ХЁОЛНУУД ...ЛОГДОХОБ?

Республика доторнай хэблэл тараалга эдэбхитэйгээр ябуулагдажа байна. Союзпечатиин хүдэлмэрилэгшэд, хэлхэе холбооной тушаалтан, мүн олониитын хэблэл тарааха эдэбхитэд энэ хэрэгые эмхидхэнэ.

Улаан-Үдэ хотодо хэблэгдэдэг газетэнүүдтэ, мүн «БАЙГАЛ» журналда хаа-хаанагүй захил абтажа байнхай. Энэ ушараар дашарамдуулан, республикынгаа ажалшадта хандажа, үндэһэн буряад хэлэн дээрэмнай гарадаг уран зохёолой, олониитэ—улас түрын хэлбэри маягтай «БАЙГАЛ» журнал захижа абахыетнай уряалнабди.

Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной үмэнэһөө хоёр һарада нэгэ удаа гарадаг «БАЙГАЛ» журнал 16-дахи жэлээ хэблэгдэжэ байна. Журналнай анханда «БАЙГАЛ» гэһэн альманахай үндэһэ һуури дээрэ тогтоһон юм.

«БАЙГАЛ» журнал уншагшад жэл бүри улам олошорно. Тус журналые республикын хото городууд, хүдөө нютагуудта абажа уншахаһаа гадна, хүршэ Агын, Усть-Ордын национальна округуудай ажалшад хүндэтэйгөөр хүлеэн абадаг, оронойнмай томо томо хото городуудта һуралсадаг студентнэр, республикаһаа холо ажал хүдэлмэридэ, албан тушаалда байдаг үндэһэн угсаатамнай захижа абадаг, һонирхожо уншадаг юм.

Тиихэдэ «БАЙГАЛ» журнал манай аха дүү Хальмагай автономито республикада, мүн Монголой Арадай Республикада нилээд олоор тараагдадаг байна.

Хүндэтэ нүхэд! 1970 ондо «Байгал» журналда иимэ зохёолнууд хэблэгдэхэ байна.

Һаяхан Буряадай уран зохёолшо Цыденжаб Жимбиевэй «Гал могой жэл» гэһэн шэнэ роман уран зохёолшодой Холбооной прозын таһагта зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Тус роман Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ хүдөө нютагуудайхидай фронт дээрэхи илалта шэрээлсэхын тулада ямараар ажаллаһан тухай домоглоно.

Ород хэлэнһээ оршуулагдажа, Виктор Сергеевэй «Үүлэнэй саана хоргодоһон һара» гэһэн роман тунхаглагдаха. Автор шэнэ зохёолоо «БАЙГАЛ» журналай редакцида тушаанхай. 1970 оной эхин номерто уран зохёолшо Цырендоржо ДАМДИНЖАПОВАЙ «Бадма Бата хоёр» гэһэн туужа толилогдохо.

Уран зохёолшод Чимит ЦЫДЕНДАМБАЕВ, Африкан БАЛЬБУРОВ, Барадий МУНГОНОВ, Цырен ГАЛАНОВ, Михаил ЖИГЖИТОВ, Никифор РЫБКО, Цырен ШАГЖИН, Михаил СТЕПАНОВ, Доржо ЭРДЫНЕЕВ, Владимир МИТЫПОВ, Шираб-Сэнгэ БАДЛУЕВ, Ким ИЛЬИН болон бусад шэнэ повесть рассказуудаа журналда дурадханхай.

Шэнэ жэлдэ Буряадай поэдүүд Солбон АНГАБАЕВ, Алексей БАДАЕВ, Цырен-Базар БАДМАЕВ, Цэдэн ГАЛСАНОВ, Николай ДАМДИНОВ, Цырен-Дулма ДОНДОКОВА, Дамба ЖАЛСАРАЕВ, Чимит-Рэгзэн НАМЖИЛОВ, Владимир ПЕТОНОВ, Дондок УЛЗЫТУЕВ болон бусадай шүлэг, поэмэнүүд урда мэтэ тунхаглагдажа байха.

В. И. ЛЕНИНЭЙ түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Буряадаймнай уран зохёолшодой байгуулһан эрхим зохёолнууд толилогдохо. Тэрээнһээ гадна соёл болбосорол, уран зохёол тухай В. И. ЛЕНИНЭЙ хүдэлмэринүүд буряад хэлэн дээрэ оршуулагдажа гараха.

Мүн 1970 ондо ЭСЭГЭ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай илалтын 25 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэ. «БАЙГАЛ» журналай 3-дахи номерто Буряадай уран зохёолшодой фронтовой шүлэгүүд, рассказууд хэблэгдэхэ. **Дайнай фронтнууд дээрэ ябажа, дайсанай эшээн болохо Берлиндэ дайгаа даража, даагаа һүүлдэһэн уран зохёолшо, Социалис Ажалай Герой Цокто НОМТОЕВОЙ фронтовой үдэр үдэрэй тэмдэглэлнүүд журналда толилогдохо.** Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадалсаһан, отставкада гараһан подполковник Доржо Цыремпилович ЦЫРЕМПИЛОН сэрэгшэдэй дайшалхы зам тухай домог тууж бэшэһэн байна. Энэ туужыень 1970 оной шарайда тунхаглахабди. Захааминай аймагай Санагын дунда һургуулиин багша, уран зохёолшо Бадма ШОЙДОКОВ нютагайнгаа хүбүүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баатар, «Алдар Солын» гурбан орденуудай ковалер Бата Митишкеевич ДАМЧЕЕВ тухай «Туулган мүндэр» гэһэн тууж дурадхаа. Мүн дайнай фронтнууд дээрэ манай совет сэрэгшэдэй баатаршалга харуулһан Николай СКОРОХОДОВОЙ «Домог болоһон хүн» гэһэн тууж буряадшалжа толилхобди.

«Очерк, публицистикэ» гэһэн буланда Буряад орон нютагайнгаа түрүү хүнүүд тухай, мүн үйлэдбэриин хүгжөөлгын шухалын шухала асуудалнуудаар һонирхолтой очерк, зураглал, тэмдэглэл болон публицистическэ статьянуудые тунхаглажа байхабди.

«Манай айлшад» гэһэн таһаг урда урданайхиһаа эдэбхитэйгээр ажаллаха. Эндэ аха дүү монгол уран зохёолшодой шүлэг, үгүүлэл, найраглал, туужанууд буряадшалагдан толилогдохо. Тиихэдэ хальмаг, тува, яхад, аха дүү уран зохёолшодой шүлэг, зохёолнууд хэблэгдэжэ байха.

Журналай «Шэнжэлгэ, туршалга, нээлтэнүүд» гэһэн буланда совет эрдэмтэдэй туйлаһан шэнэ амжалтануud тухай хоорон тунхаглагдажа байха. Буряадай уран зохёолой хүгжэлтэ тухай, хэблэгдэн гараһан номууд тухай республикымнай хэлэ бэшэгэй эрдэмтэд, шүүмжэлэгшэд болон уран зохёол шэнжэлэгшэдэй, уран зохёолшодой хүдэлмэринүүд «Шэнжэлэл ба шүүмжэлэл» гэһэн таһагта үгтэхэ байха.

Урда мэтэ «Шог ёгто долгин», «Сэсэ булялдаан» гэһэн булангууд гаража байха. Эндэ шог ёгто шүлэг зохёолнууд, уран зохёолшодой бэе бэеэ һэгшээн хүхеэһэн, хадхан дайраһан үдхатай нүхэд ёһоной найруулганууд хэблэгдэхэ.

Республикадамнай эхилэн бэшэдэг уран зохёолшод олон ха юм. Москвада Литературна институтда буряадай студи эмхидхэгдэһээр хоёр жэл болобо. Тиихэдэ аймаг бүхэнэй газетын редакцинуудта уран зохёолой нэгэдэлнүүд хүдэлмэриллэг. Энэ жэлдэ «Шэнэ нэрэ» гэһэн буланда эхилэн бэшэжэ байһан зохёолшодой найруулга шүлэгүүд толилогдожо байха.

Үхибүүдтэ зорюулагдаһан «Хараасгай» гэһэн буланда Шираб НИМБУЕВАЙ, Цырен-Дулма ДОНДОГОЙН, Арсалан ЖАМБАЛОНОЙ, Цыдып ЖАМБАЛОВАЙ, Жан ЗИМИНЭЙ шүлэг, поэмэ, дуунууд, Цокто НОМТОЕВОЙ, Балдан САНЖИНАЙ, Гэлэгма ДОРЖИЕВАГАЙ, Владимир ЛУБСАНОВАЙ, Сергей ЦЫРЕНДОРЖИЕВАЙ, Матвей ОСОДОЕВОЙ рассказууд, Аполлон ТОРОЕВОЙ, Сергей Петрович БАЛДАЕВАЙ, Дольён МАЛАСОНОЙ, Филипп Ильич БАЛДАЕВАЙ онтохонууд гараха.

Урда жэлнүүдтэ һургуулинуудай уран зохёолой кружогуудай гэшүүдэй шүлэг зохёолнууд хэблэгдэдэг һэн. Мүн 1970 ондо Улаан-Үдэ хотын 1-дэхи номерой интернат һургуулиин, Хэжэнгын дунда һургуулиин, Сэлэнгын аймагай Юрөөгэй дунда һургуулиин, Мухар-Шэбэрэй аймагай Хушуун-Үзүүрэй дунда һургуулиин, Доодо Ивалгын найман жэлэй һургуулиин уран зохёолой кружогой гэшүүдэй шүлэг зохёолнуудые, тэдэнэй суглуулһан арадай аман зохёолой дээжэнүүдые толилхо түсэбтэйбди.

Хүндэтэ колхознигууд, совхозой хүдэлмэришэд, үйлэдбэриин ажалтан, алба хаагшад, студентнэр ба һургуулиин һурагшад буряад хэлэн дээрэмнай гарадаг «Байгал» журналдаа захил хэжэ, һонирхон уншаха бэзэ гэжэ ехэтэ найдагдана.

Г. ЧИМИТОВ,
«Байгал» журналай редакциин харюусалгата секретарь.

В. И. ЛЕНИНЭЙ түрэһөөр 100 жэлэй ойдо

Ц. ДАМЦИНСУРЭН
Монголой уран зохёолшо, академик

...СЭЛ ТУХАЙ ҮЛЬГЭР

...да нэгэ эхэнэр заа... дахуулаад, хони... ха. Хүбүүниинь

..., өө, эжы, үльгэр ... даа.

...бүүнэйнгээ толгой ...тэрээ хөөрэжэ эхил...

...да сагта хүнэй хүсэ... бэелүүлдэг шанда... гэжэ байһан гээ. Хүн ...хүсэлөө эрдэнидэ хэ... тэрэ эрдэнии га... байха ёһотой һэн. ...нэй ямарханшье һа... бүтэшэдэг бэлэй. ...нэгэн хүдөө талада ... хүрэн ангабал, ... гэжэ дуугараад. ...эниие гарааргаа ба..., гэнтэ газар доро... гарашадаг бэ...

... шандамани нэгэ ...н абаритай һэн. Нэ... элирхэйлэн хэлэ..., ондоо хүнэй шан... хүргэбэл, түрүү... хүсэһэн юумэн хоёр... дайралдадаг бай... нэгэ хүн эрдэм... хүсөөд, тэрэ хүсэлөө ... үедэнь, ондоо хүн ...гараа хүргөө гээшэ ...гараа хүргэгшэнь лэ ...юшодог һэн.

...мани эрдэниин ашa ...түмэн зон хэрэгээ бү... жаргалтай ажаһуудаг

... шэдитэ эрдэниие ...лмос буляажа абаба. ...сэл эрмэлзэлгүй бай... бшуу. Зобожо ту... зэн зөолто һайхан ...тухай эрмэлзэһээр лэ ... гүйлтынь шандама... бүтээгээд лэ үгэхэ... юумыень үнөөхи

шолмос бэедээ абадаг һэн. Юуб гэхэдэ, этэгээд муухай шолмос хадаа шандамани эрдэниие гарһаа табидаггүй, үргэлжэ баряад лэ байдаг һэн.

Тингэһээр шолмос ехэ эрдэмтэй болошобо. Шолмос далитай болоожо, ниидэжэ эхилбэ. Нюдэниинь хэмжүүргүй хурса болоожо, хаанашье байһан юумые һэтэ хараха шадалтай. Гансахан лэ һайн сэдьхэл шолмосто үгы. Һайн сэдьхэлгүй дээрэһээ шандамани эрдэниин хүсөөр хүниие тэрэ хорложо эхилбэ. Тингэжэ хүн зон түйлай ехэ зоболондо орожо, гансахан лэ шолмос жаргажа байба.

Тэрэ шандамани эрдэниие шолмосһоо буляажа абаха зорилготойгоор яһала олон баатарнууд ошоод, муухай золигые яашье диилэдэггүй байба. Тингэн олон жэлнүүд үнгэрбэ.

Нэгэтэ томо баатар эрэ түрэбэ ха. Тэрэ баатар олон түмэн зонтой хани халуун, эбтэй барисаатай дээрэһээ тиимэ хүсэтэй баатар гэлсүүлдэг байгаа бшуу. Үнөөхи баатарнай шолмосой байһан газар бэдэржэ олоод, тэрээнтэй абарга ехэ тулалдаа хэжэ, шандамани эрдэниинь хэлтэрхэй буляажа асарба.

Хэлтэрхэйшье һаа, хүнэй һанаһан хүсэһэниие бэелүүлхэ хүсэ шадалтайл байгаа. Тиигээд, тэрэ хүсэтэ баатар һайн сэдьхэлтэй дээрэһээ, хүнэй хүсэһэн юумые шандамани эрдэниин хүсөөр бүгэдыень бүтээжэ байба. Баатарай аймаг садан, арад олониинь эрдэм ухаатай болоожо, амгалан жаргажа һууба гэнэ.

— Тэрэ баатар мүнөө хаана байдаг юм?—гэжэ хүбүүнэйнгээ һурахада, эжынь:

— шиниин энгэр дээрэ байна — гэжэ хэлээд, энгэр дээрэнь байһан Ленинэй тэмдэгые зааба.

— Ямар һонин юм? Тингээ һаа, тэрэ шандамани эрдэниинь хэлтэрхэй хаанаб?—гэхэдэнь, эжынь хэлэхэдээ:

— Шандамани эрдэни гээшэ ород орондо бии. Ленин гэдэгшини ород хүн юм шуу, хүбүүмни—гэбэ.

— Эжы аа, шандамани эрдэни гэжэ ямаршуу юумэн байгаа хаб? Эрдэниин шулуун юм гү?—гээд хүбүүнэйнгээ асуухада, эжынь харюусаба:

— Ай даа, хүбүүмни, хүсэлые бүтээдэг шандамани эрдэни гэжэ хүнэй ажал, оролдолго хэлэнэ бшуу.

— Теэд шолмос гэжэ хэниие хэлэнэб? Хаана тэрэ байдаг юм?— гэхэдэнь, эжынь:

— Шолмос хаа хаанагүй бии. Ши тэрэниие томо болоһон хойноо ойлгохош. Ши хүбүүхэмни, шолмосые дараһан баатар шэнги эрэ болоорой,—гэхэдэнь:

— Эжы өө, би хайшан гээ һаа, тиимэ баатар эрэ болоожо шадахабиб?—гэбэ.

— Үнэн һанаанһаа зориглоод, олон түмэн арадай түлөө амя бэеэ хайрлангүй тэмсэһэн хүн үнэн һайн нүхэдтэй, түмэн хүнэй хүсэ орожо, баатар эрэ болодог юм.

— Тингээ һаа, би үй түмэн зоной хүсэ бэедээ шэнгээһэн ехэ баатар болоод, ошожо, тэрэ шолмостой тулалдахаб. Тиигээд хүнэй хүсэл бүтээдэг шандамани эрдэниие бүхэлеэрынь буляажа абаад, хүн бүхэнэй хүсэлые дүүргэхэб,—гэбэ хүбүүн.

— Түрүүн, ши, Ленин яагаад тиимэ ехэ хүсэтэй болооб гэжэ ойлгожо абаха ёһотойш. Энээниие ойлгохын түлөө Ленинэй хэлэһэн үгэ, бэшэһэн номынь түрүүн һайса үзэхэ, шэнжэлхэ ёһотойш. Тингээл һаа, ши тэрэ шандамани эрдэни олоожо шадаха хүсэтэй болохош.— гэжэ эжынь хэлэбэ.

Монголһоо **Ц-Б. Бадмаев** буряадшалба.

Д. НЯМАА
МОНГОЛОЙ ПОЭТ

Монгол оронной ургажа ябаа залуу зохёолшодой нэгэн Долгорын Нямаа 1939 ондо Дунда Гобиин аймагай Үлзытэ сомоной Хүнжил нютагай малшан айлай бүлэдэ түрэһэн юм. Улаан-Баатар хотын хүниие эмнэлгын техникум дүүргээд, хэдэн жэлэй туршада хүдөөдэ эмшэнээр ажаллаа. 1961-һээ 1866 он хүрэтэр Москва хотын Горькиин нэрэмжэтэ уран зохёолой дээдэ һургуулида һуралсажа, амжалтатайгаар дүүргээ. Мүнөө үедэ нүхэр Нямаа Монгол оронной түбэй раднодо ажалладаг. «Галуунай субаса», «Тэнгэриин хаяа», «Ехэ газарай шулуун» гэһэн шүлэгүүдэйнь номууд хэблэгдэжэ гаранхай.

МАНДАЛЫН ГОБИҺОО ЕРЭЭЛБИ

Талын хүнүүдэй үмэнэһөө
Та бүхэнтэй уулзая гэжэ,
Таанын айраг аягалаад,
Табтай һуужа яряя гэжэ,
Мандаха нарые дахуулжа,
Мандалын Гобиһоо гараалби.

Оюун эрдэмэй далайһаа
Олзо хэшэг бэдэрэе гэжэ,
Олоһон тэрэ олзоёо
Олоной дунда хубаая гэжэ,
Мандаха нарые дахуулжа,
Мандалын Гобиһоо гараалби.

Хүсэлэй дэгдэхэ алас руу
Хүлэгэй жолоое залая гэжэ,
Хүлгэһэн олоной дундахаа
Хүнэй хүбүүн ябая гэжэ,
Мандаха нарые дахуулжа,
Мандалын Гобидо түрөөлби.

АРГАЛАЙ УТААНАЙ ҮНЭР

Эжыгы гэртэмни анхилһан
Аргалай утаанай үнэр
Эрын тэнхээ оруулһан
Хүжэ дэлхэйн үнэр юм.

ҺҮНИИН ТАЛАДА АДУУН ИНСАГААНА

Эртэнэй домогтол буурал талада
Эрьен тойрон шэмээгүй болоно
Алас холынгоо шалзые гаргажа,
Айнай хүн хээрэ хэноно.
Гүн харанхыда тэнгэриин
зүйдэл
Гүүнэй аргамжадал һунан
сэйрана.
Амгалан талын зажамые
хүндэжэ,
Алдуурһан унагандал одон
унана.
Эртэнэй домогтол буурал
талада.
Эрьен тойрон шэмээгүй болоно.
Ододой дундаһаа эжэлээ
олоһондол
Һүниин талада адуун инсагаана.

Ч. Намжилов буряадшалаа.

Хараасгай

Николой ДАМДИНОВ

ОЙДО БОЛОҺОН ҺАЙНДЭР

Аглаг хүбшэдэ хүхы
Арба дахин донгодобо.
Амитан олониинь унтариһаа
аннгашалдаһаар бодобо.

Нэрьемэ наадан болохо бэлэйл
гээд,
Нэгэн дор бүгэдэдэ һанагдаба.
Хүнды тужын гүн уруу булта
Хүл мэдүүлэн табилдаба.

Үнэгэн абгай үтэрлэбэ,
Үсэд шуумар зорилготой:
Тааруу зөөлэхэн һүүлээрээ тэрэ
Талмайн дүхэриг хамаха ёһотой.

Обогорхон залаатай шубуухай
Олондо дуулахаа ерэнхэй.
Миһэдшье гэнэгүй, һанаагаа
зобоно —
Микрофон һайнаар хүдэлһэй!

Барилдаашадай мүрысөөндэ
Баабгай мүнөөдэр уряалтай.
Баахар-баахар гэшхэлхэдэнь,
Бахардаад гэдэргээ харайлтай.

Тэнхээ ехэтэйшье дайсан
ушараг,—
Тэбэрин орохол даа,
зайлахагүй.
Зунай үдэрэй халууншье һаа,
Зузаан дахаяа тайлахагүй.

Бодон гахай, бодон гахай!
Боосоогоо мүнөөдэр бү
алдаарай.
Боогсодоо гаража ерэхэдээ,
Бодхоонгүй нүгөөдэеэ
нюдараарай!

Туулай баарма тангаршааһаар
Туйлай түргэнөөр гүйшэбэ
бэшэ гү?
Тэрэнгитэ тужын амитадай
дунда
Тэрээнһээ хурдан хэншье үгы!

Шанха урагшаа һуха харайжа,
Шамдаха гээшэнь заяагүй.
Шагналаар үгтэхэ шоколад
тухайгаа
Шандаган түрэлтэ мартаагүй!

ШОГ РАССКАЗ *Гэлэгма ДОРЖИЕВА*

БЭРХЭТЭЙ БАЙДАЛ

Солбоной эжы стол дээрэ хубсаһа эсхэнэ. Хажуудань метр, мел, хайша гэхэ мэтэнүүд. Солбон тон анхаралтайгаар ажаглана. Энэ мелыень абаад, стулаар доска хээд наададаг һаа гэжэ ехэл хорхойтоно.

Эжынгээ буруу хараанда мелыень шурд лэ абашаба. Тэрэнээ хармаандаа хээд, мүнөөхи байһан газартаа зогсобо. Эжынь түрүүшээр ойлгобошьегүй. Һүүлдэ мелээ хэрэглэхэ гэхэдэнь, тэрэнь олдохо юумэ бэшэ даа. Толгойнгоо эрьешэтэр бэдэрнэ. Солбон эжыгээ хайрлабашье, хармаанһаа гаргаад табижархихаяашье айна. «Би олобоб» гээд, гаргажа үгэхэешье аягүйрхэнэ. Эжынь дүтэ тойроноо дууһан бэдэрбэ ха юм. Хаанаһаа олооб гээд табихаб даа. Абяагүй байһаниинь дээрэ болобо.

— Хүбүүн, ши хараагүй гүш?— гэхэдэнь, мүр ганса болоод:

— Үгы,—гэжэ харюусаба.

Гайхаһан тагнаһан эжынь ядахадаа «Солбонһоо бэшэ хэн абахаб даа» гэжэ тухайлжархиба хэбэртэй.

— Хулганаан абаа гээшэ гү даа. Солбон, гүйл даа, олоод ерэ,—гэбэ.

Бэрхэтэй байдалһаа гараха аргатай болоһон Солбон нүгөө таһаг руугаа шардайса гүйжэрхибэ.

—Хулганаан абаад байгаа. Алаад, абаад ерээб,—гээд, удангүй мел абаад ерэбэ.

— Яагаа муухай хулганаан гээшэб! Алаа хадаа болоош. Эжыешни хайрлахагүй, толгойнь эрьешэтэр бэдэрүүлхэ бузар лэ хулганаан байна даа. Байза, баабайтанайнгаа миисгэйе асаржа, хулганаагаа хороолгохол болобо хабди,—гэжэ эжынь үгэ хүүрэе дэлгэбэ.

Солбондо аятайшье бэшэ. «Энээнһээ хойшо эжыһээ һурангүй юумэ абахагүйб даа» гэжэ шэбшэбэ.

ЭНЕ ... Тамара ЖУГДУРОВА

ЭХЫН ЗҮРХЭН

Тамара Жугдурова Ага нютагай малша бүлэдэ түрэһэн намтартай. Тэрэ бүри һургуулида һуража байхадаа шүлэг бэшэдэг, Агын 1-дэхи дунда һургуулиин «Ошон» гэһэн уран зохёолой кружогой хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа.

Тамара Жугдурова 1967 ондо һургуулияа дүүргээд, үбшэнэй шалтагаанаар гэртээ байдаг. Тэрэнэй бэшэһэн шүлэг, рассказ болон очеркнууд «Агын үнэн» газетэдэ хэблэгдэдэг, округой радиогоор дамжуулагдадаг.

Залуу бэшэгшын «Эхын зүрхэн» гэжэ зураглал уншагшадайнгаа анхаралда табинабди.

Энээхэн дэмбэрэлтэ ...үлахадаа хүн бүхэн ...ые эршэдүүлэн ... бэшэ аал? Алтан ...эниие мүндэлүүлжэ, ...гдашагүй орёо онь...оюулнаш, эхэ. Үеын ...дэ уг залгамжалан ...Үри бэеэшни хүнэй ...д, оронойнгоо алиш ...аа, эхэ гэжэ хододоо ...хэл. Үхибүүд—шинии ...жаргал.

...эн. Зосоонь ехэл сэ...наар шэрдэһэн шала ...гданхай. Баруун та...хидоор хүряалгаатай ...Сонхын хойно таа..., гоё сэсэгтэй һэрсэ... хушалтаар хушаһан ... дээрэ «Ангара» гэжэ ...дань түхэрсэхэн бу...хэгдэхэнээр торшого... урда углуудань номой ...олон янзын ном ябта... тэг дунда хүхэ ...һан стол дээрэ бэхэ,

...айхи һыень мэдэхээ ...нютаг соогоо уран дар... Доржын Арсаланайхи ... абгай дун сагаахан ... зэрэжэ, нугархай ... бээлэй оёно. Байд ...ор газаашаа шэртэн ...нь хэчиниешьеб хүлеэ... һуутараа ехэ мэг...ээ үндэгэшэн болоод, ...һан будильник уруу

...шье ошожо байна, ... һуухашье бэшэ, ...гүйдэ болёол даа,— ... зүүгээр һалиран ... дээрэ бага сага хээ ... табяад, зосоонь уһа ...ршэжэ үйнэ. Тиигээд ...түлөө оруулжа галаа ... бээлэйгээ оён бай... ...гүй сонхо руугаа шэр-

тэн гүбэрнэ.—Юрэдөө мүнөөхи Түмэмни шүдхэрөө хэдэг хүбүүн гээшэб? Гэр бараатай юм хадаа түргэн ерэхэдэнь ядаг юм? Гэрһээ гараба гүб гэхэдээ нэгэ хэһэг үгы болошодог зантайгшаб...

Өөрынгөө үгэһөө гэнтэ залд гэжэ: «Үгы, төөримэр, яаһан зүнэг амитан гээшэбиб! Гэгээн сагаан үдэр хадань ябаа юм бээзэ, магад хэшээлэй һүүлээр мүнөөхи консультаци гэдэгынь болоо гү даа. Наһаниинь залуу, зоригынь хурса, нэгэ һаатал болоо бээзэ», — гэхысэ һанаадхиба. Ингэжэ өөдохотойгоо хамта Сэржэн абгай эжэлүүдгүй дороһоо абан һанаа алдажа, халуун дураяа нээһэн зунай сэлмэг хонгор үдэшые, улад зониие туляахын ехээр туляаһан шэрүүн дайнай жэлнүүдые һанаандаа оруулба. Энэ мэтээр хэзээдэшье тэхэрилтэгүйгөөр ходоргэн ошоһон жэлнүүдһээ эхилээд, мүнөөдэрэй ажабайдал хүрэтэр сэдьхэн һуутарынь, гал дээрэ табиһан эдеэниинь салгидаад, гэр соо хоншуу хоншуу үнэр тарашаба. Сэржэн абгай ехэ мэгдэжэ, гэмэржэ ябажа бодоод, горшоогтой эдеэгээ пеэшэнэй захада абажа, галаа удхалан залираана. Гэнтэ газаа хүнэй һулахаар ханяагаад, сэонигэй үүдэ сүмөөхэнөөр хаахань дуулдажа, бдоол тугаарһаа хойшо Сэржэн абгайн хүлеэжэ ядадаг Түмэн орожо ерэбэ.

— А-а, ши ерэбэбши-и, би шамайе хүлеэжэ садаад байгаалби, — гээд, буфет сооһоо амһартануудые абажа, стол дээрэ табина.

— Эжы, та юундэ намайе хүлеэжэ яданат, арай гэжэ хэшээлээ дүүргэхэдээ ерэбэлби,—гээд, Түмэн абяагүй болошоно.

— Зай, тиимэ ааб даа. Нигээд лэ таанаднай томохонууд болоожо, саашаа һурахатнай һураха, нютагтаа үлэхэтнай үлэхэ юм ааб даа. Шамтай Москва ошохо хүүгэд бии юм гү?—гээд, Сэржэн абгай Түмэнөө шэртэн харана. Теэд Түмэн эжынгээ асуудалда харюусажа шадаагүй һэн. Гансаараа ошохо байһан аад, эжынгээ һанаа зобоохоёо түбэгшөөгөөд, тиигэжэ хэлээ ёһотой. Эдеэлһэнэй һүүлээр хүбүүн баруун таһалгада орожо, ном уншажа һуутараа, гэнтэ орон дээрээ монсогойлоотой ноохо харажархёод, эрьюулжэ байжа харaһанай удаа:

— Та намда энэ бээлэй оёно гүт, али абада гү?—гэжэ эжыһээ асууба. Сэржэн абгай тодожо абаһаар:

— Шамда. Яагааб?—гэбэ.

— Үгы дээ, юрэл тиигэнэб. Харин мүнөө хабар болоожо, хүхы шубуунай донгодохоёо байхада ноохон бээлэй оёхо гэжэ ямар юм даа, намарай ольбо унатар орхиитэ-ээ,—гэжэ энеэбэ. Түмэнэй хэлэгшэ буруу бэшэ һэн. Зэрэлгээгэн чэмжыһэн талa дайдаар шэнэхэн ногоон бултайн гаража, хүсэд хонинной садхаар болоод байна ха юм. Дуулим солгоон зунай үе ойртожо, урихан һэбшээн хүнэй нюур эльбээн хөөршөөн байһанаа мэдүүлхэ гэһэндэл үрбэгэнүүлнэ. Эндэ тэндэ элдэб түрэлэй шубууд пишаганалдажа, энэ тэнигэлэн һайхан байдалые хэтэ мүнхэдэнь таһалдуулхагүй гэһэндэл, аялга нэгэдэн хангюурдана. Түмэнэй хэды заабарилаашье һаань, Сэржэн абгай оорынхсэрээл байгаа һэн. Зүгөөр хүбүүнэйнгээ хэлэһэн үгэһөө эхэнь нэгэшье голхороогүй, долонгирхон үгэтэйень гайхажа һуугаа һэн. Эхин классуудта һуража байхадаа хүбүүниинь бэеэр бага, гүйхэ харайхадаашье нүхэдтөө булигдадаг һэн, харин мүнөө тогтохо торохогүйгөөр ургаад, дууниинь гансата бүдүүрээд, хүсэд шүрбэһэлиг бэстэй болошоо. Араһаань харахада болгоомжотой түбшэнөөр гэшхэлэн, эдеэшэг хүнэй янзатай аад, гэлэргээ эрьехэдээ үшөөл гүйсэд бэеэ бэелээгүй үхибүүн шэгынь тобойн харагдадаг бэлэй. Арсалан ахайнхи үндыһөөр ганса хүбүүтэй аад, тэрэнэйнгээ талаар ошоод халта удаараа һаань, һууха байха газараа олоожо ядан, суг һурадаг Дандарай Балдан гэжэ нүхэрһөөнь ошоожо һурадаг бэлэй. Түмэн энээн тухай Балданһаа нэгэнтэ бэшэ дуулададагшье һаа, эхэ эсэгэеэ нэгэшье зэмэлдэггүй. Үлүү дэмыдэ уур сухалаа хүрэжэ байдаггүй, хүлеэсэтэй хүбүүн гэжэ багшанарынь, үетэн нүхэдынь магтадаг һэн. Түмэн һургуулиингаа ажабайдалда эдэбхитэй хабаадалсадаг, «Хурса гуурһан» гэжэ уран зохёолой кружогой гэшүүн. Яһалал урагшаа һанаатай хүбүүн даа. Бүри долоотохидо һуража байхадань, дунда һургуули дүүргээд хаана һурахабши гэжэ абынгаа асуухадань, нюур оодэнь хаража мэхэтэйхэнээр ...:

— Аба, ... али дархан болохоб —гээ һэн. Харин мүнөө хүбүүнэй ... ... түрэһэнхэй. Арбаадахиие дүүргэжэ болбосоролой аттестат абаад, Горькиин нэрэмжэтэ уран зохёолой дээдэ һургуулида орохоор шиидэнхэй. Тиигээд лэ Сэржэн абгай хүбүүгээ эртээнһээ холын аян замда бэлдэжэ байна ха юм. Саг гээшэ жэгтэй түргэн ошодог байна даа. Мэнэ һаяхан лэ Түмэмнай «бургааһан мори» унаад гү, али үгышье һаа ехэшүүлэй үгэдэ орожо, бороогой һүүлээр огторгойдо дугаагтан зурыһан һолонгые бариха гэжэ шадал соогоо хатардаг байгаал. Теэд.. Ургы сэсэгтэл һалбаржа ябаһан гүлмэр һайхан, шамбай шуумар залуу наһаниинь гэнэн хонгор бага балшар наһыень һэлгэн ерээл. Һургууляа дүүргээд, нэгэ зариман Ага нютагайнгаа үргэн талаар табан хушуута мал һүрэгөө үдхөөхөө үлэхэ, нүгөө зариман оронойнгоо элдэб городуудаар тараха. Тэдэниие утын харгынууд, үргэн дэлгэр байдал угтан хүлеэнэ... Һүүлэй үедэ Сэржэн абгайн үгэ дуугүй ябадаг болоһые тухайлһан Арсалан ахай:

— Ши, юундэ итэрээ зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлгэнэбши, юуншье һаа эрэ хүн гээшэл, эрдэм мэдэсээ дээшэлүүлхын тула үргэн дэлисэтэйгээр зорижо ябахадань яажа хорижо болохоб. Зориг хүсэнэй байгаа һаань, хүбүүн түрэһэн хубидаа эхэ, эсэгынгээ нэрые нэрлүүлхэеэ хаанашье хүрэтэр ошог лэ,—гэжэ эб эбээрнь табижа номнобо. Тиигэбэшье һаань, Сэржэн абгайн сэдьхэл хүбүүндээ һанаата болоһон зандаал байгаа һэн. Теэд яахабши даа? Тэрэнэй зосоо һалбаран байһан эхэ ёһоной урихан сэдьхэлэй лугшасые хэншье хорижо шадахагүй ха юм. Амитанай эхэ гээшэ түрэһэн үриингөө түлөө бүхы зүрхөөрөө мэхэржэ, оройдонь гарашагүй орьёл үндэр хабсагайе, дабагдашагүй бүтүү шэрэнги тайгые дабажа гарахаар бэлэн байдаг шуу. Юуб гэхэдэ эхэ гээшэ уритээ шуһа мяхаараа, эльгэ зүрхөөрөө холбоотой ха юм.

Нимэл даа арюун һайхан эхын зүрхэн!

ХЭТЭ, ХУТАГА.
Захааминай аймагай Санагын дунда һургуули дүүргэһэн, мүнөө Далахайн совхозой малшан **Валентина Бадмаевагай** зураг.

ХҮБҮҮМНАЙ СЭРЭГЭЙ АЛБАНДА

БААТАРАЙ НЭРЭ АЛДАРШУУЛАН...

Республикымнай ниислэл Улаан-Үдын Железнодорожно районой хүдэлмэришэдэй социалис городогой олон гудамжануудай нэгэниинь Советскэ Союзай Герой Иван Чертенковэй нэрээр мүнхэлэгдэнхэй. Энэ гудамжада ажаһуудаг тус районой ажалшад нэрээ мүнхэлүүлһэн баатар хүбүүнэй ажалай болон байлдаанай алдар габьяа, намтар түүхыень һайн мэдэхэ байна.

Иван Матвеевич Чертенков Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай урда тээ 1937 онһоо эхилэн, Улаан-Үдэ хотын барилгануудта, түмэр замай Улаан-Үдэ станцида ажаллажа байһан. Тиигээд 1941 ондо, дайнай эхилхэдэ сэрэгэй албанда мордоһон юм.

1943 оной мартын 5-да Баруун-Урда фронт дээрэ лейтенант Петр Широнинои команда доро 25 гвардеецүүд фашистнуудай хорин танк, арбан табан хуягта машинануудай урдаһаа зоригтойгоор тэмсэжэ оробо. Гурбан час хахадай туршада үргэлжэлһэн, зэбсэгтэ хүсэнэйнгөө, байлдагшадай тоогоор даншье тэнсүү бэшэ байбашье, эрэлхэг манай гварди сэрэгшэд нэгэшье дайсанние хажуугаараа үнгэргөөгүй. Добтолһон дайсанай олон танк, хуягта машина болон зэрлиг фашистнуудые һамна сохин һүнөөһэн байгаа.

Үсөөхэн энэ бүлэг гвардеецүүдэй илалта бүхы тэрэ шэглэлдэ байлдажа байгаа манай сэрэгшэдтэ тон ехэ удха шанартай байһан юм. Тэдэнэр хадаа дайсанай түрүүлжэ ерэһэн хүсэтэ техникые, амиды хүсые усадхажа, байлдаанай эдэбхи болон добтолхы шанарые өөһэдынгөө сэрэгшэдэй талада оруулжа шадаа ха юм. Энэ ехэ илалтань амархан туйлагдаа бэшэ. Хорин табан эрэлхэг гвардеецүүдэй хоринииинь баатарай үхэлөөр унаһан байгаа. Тэдэнэй дунда ябаһан манай нютагай зоригтой хүбүүн Иван Чертенков баһал амиды гараха аргагүй байшоо бэлэй.

Байлдаанай даалгабарине онсо һайнаар дүүргэһэн тэрэ 25 гвардеецүүдтэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Советскэ Союзай Геройн алдар соло олгогдоһон юм. Иван Матвеевич Чертенковтэ Советскэ Союзай Геройн алдар соло олгоһон тухай Верховно Соведэй Президиумэй грамота түмэр замай Улаан-Үдэ станциин коллективтэ хэтэ мүнхэдөө хадагалагдахаар үгтэнхэй.

Фронт дээрэ Герой Иван Чертенковэй харуулһан баатаршалгые хэзээдэ хүндэлжэ байха зорилгоор, тэрэнэй түрэһэн Буряадай республикаһаа сэрэгэй уялгата албанда мордохо нэгэ залуу хүбүүе жэл бүри дурсагдагша баатарай ябаһан полкдо алба хэхыень эльгэжэ байха тухай СССР-эй Оборонын министрэй захиралта гараһан юм. Тэрэ захиралтые бэелүүлэн, манай республикын сэрэгэй комиссариат жэл бүри алгадгүй албанда мордогшодой дундаһаа нэгэ эрхим залуу хүбүүе тэрэ полкдо эльгээдэг заншал тогтоонхой.

Мүнөө жэл сэрэгэй албанда мордогшодой дундаһаа нэгэ эрхим хүбүү тус полкдо эльгээхые Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой военкомадта даалгагдаһан байгаа.

Баатаршуул алдартай гвардиин полкдо сэрэгэй алба хэхээр хэн хүбүүн мордооб? **Анатолий Антонов!** 10 классай эрдэмтэй, слесарь, автомашинын жолоошон—иимэ хоёр мэргэжэлтэй. Буряадай хүдэлмэришэн ангиин гуламта, Ленинэй орденто Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн. Баскетболоор нэгэдэхи разрядтай спортсмен. Комсомолой гэшүүн.

Тэрэнэй эсэгэ Пимон Еремеевич Антонов Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эхилхэһээ абаад, түгэсхэл хүрэтэр фронт дээрэ эрэлхэгээр байлдажа, фашистнуудые һүнэн даража Илалтын үдэрые Германиин Потсдам хотодо угтаһан юм. Дайнай фронт дээрэ баатар габьяа гаргаһанайнгаа түлөө хэдэн орден, медальнуудаар шагнагдаһан. Мүнөө автомашинын жолоошон ажалтай. Эхэнь Мария Михайловна баһал бүхы наһаараа ажаллаһан эхэнэр. Бухгалтер мэргэжэлтэй.

Түрэл нютагайнгаа баатар суута хүн, Советскэ Союзай Герой Иван Матвеевич Чертенковэй ябаһан полкдо сэрэгэй алба хэхээр Анатолий Антонов омогтой баяртай мордобо. Тэрэнние районойнь, түрэл заводойнь ажалшад, үетэн нүхэдынь, түрэлхидынь Совет Армиин зэргэдэ алдартай габьяатайгаар алба хэжэ ерэхыень хүсэн юрөөжэ, үдэшэһэн байна.

О. ЦЫБИКОВ.

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

УРАН ЗОХЁОЛОЙ

Яруунын аймагай ... тосхондо уран зохёол... шэ үнгэргэгдэбэ. Энд... рүүлэн долоодохи к... рагша Таня Кузнец... рагшадта Аркадий... творческо ажабайдал... нирхолтойгоор хөөрэ... Һүүлээрнь 7-дохи к... рагшад Гайдар тухай... дые уншажа, «Гайдар... алхална», «Мальчи... чиш» гэһэн дуунуудые... са дуулаад. «Тимур ба... команда» гэжэ повест... хаар хөөрэлдөө үнгэр...

В. БАЙБОР...

АНГУУШАНАИ ХӨӨРӨӨН

ЗОРИГТОЙ ЭХЭНЭР

Бэрхэ ангууша эрэшүүлһээ дутуугүй баабгай алажархидаг нэгэ эхэнэр нютагтамнай бии һэн.

Тэрэнэй ямар аргаар баабгай агнадагыень хэншье мэдэдэггүй, нюуса бэлэй. Тэрэ нюусыень элирүүлхэ гэжэ хүнүүд хэды оролдоошье һаа, дэмыл һалашадаг байба.

Би нэгэтэ Тэбли хээтэйе ой руу орожо, шэнэһэдэй саагуур далда оромсоорнь, хойноһоонь тагнуулшан мэтэ мэдүүлэнгүй дахабаб. Тэбли хээтэйн һэргэг, һонор гээшэнь айхабтар. Саһанай багаханаар шард гэхэлээр зогсожо, анхаралтай шагнаархаха юм. Бүри дайнда тагнуулшан ябахадаа үмдэдэг байһан саһандал саб сагаахан баг-халаадаа үмдэһэнэйнгөө ашаар лэ тэрээнэй нюдэндэ обёорогдоногүй хаб.

Үдэ шахажа байхада үндэр байсын үбэртэ хүрэһөөр Тэбли хээтэй бүхэтэр нүүлын хажуудахи обогорхон саһа этэжэ оробо. Саһаяа этэсэгээгээд, хүүгэдэй загаһа хахуулидадаг ургадал адли нариихан модо абажа, тэрээхэн газартаа шаахадань, тэрэнь бэлэхэнээр доошоо орошоно.

Тэрэнэй баабгайн эшээн дээрэ ерээд байһые ойлгожо, буугаа бэлэн зэһээд, тээ саанаханань буха бүдүүн шэнэһэнэй араһаа адагланаб.

Тэбли хээтэй оройдоошье яараһан, айһан хэбэргүй, һанаа амархан үбдэгэльдин һуужа, ургаараа баабгайн эшээн уруу халта гударсагаагаад, сарбагай са... хээ гартаа абаадхина. Ту... хүлеэд гээд, мүнөөхи ... дахин гударжа, һуртэй ... гарамсаар, һүхээ гартаа ... хина.

Тэрээхэн агшандань ба... толгой бултагас гээдхин... тэйнь хамта Тэбли хээтэй... ниие сабшажа үрдибэ. Дахи... тайхадань, сабшаад лэ байх...

һүүлдэ хажуудань ер... хоёр баабгай алуулшанхай... бэ. Тэбли хээтэйн барижа ... зэбсэг хаража үзэхэдэм, т... һүхэ хутага хоёрһоо ондоо... байбагүй.

Үнэхөөроо, зоригтойл... байна даа гэжэ тиихэдэл... һэм.

ЭЖЭЛ ГУРБАН НҮХЭД

(Богонихон рассказ)

Доржо, Дугар, Эрдэни гурбан нүхэсэһөөр үнинэй һэн. Гэр бүлэ болоошье һаа, хаа-яахана уулзахадаа «хахадханаа» барижа, хүхюун согтойгоор хөөрэлдэдэг бэлэй. Зарим нэгэ таладаа амаралтынгаа үдэрые хамта үнгэргэдэг, ойдо гаража, агнуури хэдэг һэн ха. Хүн зон эдэниие хахасашагүй инаг нүхэд гэжэ тоолодог байгаа.

Амаралтын нэгэ үдэр Доржын һамган түрэлэйхидтөө айлшалжа, хүдөө ошобо. Энэ ушарые һамбаашалха гэжэ шиидэһэн Доржо телефоноор нүхэдтөө хонходожо, гэртээ уриба. Ажалаа дүүргэһэн Дугар нүхэрынь үнишье хүлеэлгэнгүй хүрэжэ ерэбэ. Гэрэй үүдэ нээжэ ороходонь стол дээрэ элдэб зүйлэй архи, эдихэ, ууха юумэн таблатай байба. Эдэ бүгэдые хаража сэдьхэлээ ханаһан Дугар ехэ томоотойгоор:

— Эрдэни үшөө ерээгүй гү?— гэжэ нүхэрһөө асууба.

Доржо ээмээ хабшан:

— Үшөө үгыл. Ажал дээрээ һаатажа болоо ёһотой даа,—гэбэ.

Эжэл нүхэрөө хүлеэжэ тэрэ хоёр тамхилан, элдэб эсын зугаа дэлгэжэ, эльгэнэйнгээ үбдэтэр энеэлдэнэд. Теэд хүлеэлгэһэн Эрдэни үгыл аад үгы. Стол дээрэ табигдаһан архи мээхэй дулаахансар харагдана. Эдэ бүгэдые хаража һуухадаа тэсэбэриеэ алдан:

— Нүха-ар! Эхилэе. Байтараа Эрдэни ерэнэ бэзэ,—гээд Дугар үгэ алдаба.

Хоёр нүхэд түрүүшынгээ шэл задалжа. нэгэ нэгэ хундагануудые ябуулжархиба. Тиин хэдэн хундаганууд хойно хойноһоо үргэгдэжэ. Дугарай досоо аятай зохидхоноор халуу бусалжа, толгойнь эрьеэд абаба. Хамаг юумэн хамаагүй хэбэртэйгээр үзэгдэбэ. Тэрэ бүришье хүхюун согтой болоожо, хонгёо шангаар хангюурдан, дуу дуулана. Элдэб юумэ шашажа, хүндэшэ нүхэрөө магтан нилтаганана. Тиин Доржодоо бүри дүтэлжэ һуугаад:

— Бидэ хоёрые Эрдэни мэхэлээ. Тэрэниие хэһээе. Нүхэдөө мартоһонайнгаа түлөө амасахал байха,—гэжэ хэлээ шомшорон дуугарба.

— Теэд хайшан гээд тэрэниие хэһээхэ зомди—гээд, Доржо нүхэрэйнгөө урдаһаа хёлойн хараба.

— һэ... һэ... Бэлэхэн даа. Эрдэни өөрынгөө дача дээрэ гэр барижа байна гэжэ дуулаа һэм. һаяхан автомашинын жолоошон Бадмаев баригдаһан гэрэйнь хажууди хирпиисэ буулгаа. Энэ бэеэрээ Эрдэнидэ хонходоё,—гэжэ Дугар дурадхаба.

— Теэд мүнөөш орой болоо ха юм. Эрдэни сохом лэ дача дээрээ байгаа ёһотой,—гэжэ Доржо ярашаба.

— Бишни энэ асуудал шиидхэһүү,—гээд Дугар телефоной трубка үргэбэ.

— Квартира гү? Аа, Эрдэни Дашиевич гүт? Милициһээ хэлэнэ даа. Танай баригдажа байһан гэрэй хажууда жолоошон Бадмаев хирпиисэ буулгаһан байна. Үглөөдэр жолоошонойнгоо нэрэ обогыень, автомашинын номер, хэды шэнээн хирпиисэ асарһан тухай мэдүүлгэ бэшээд, табадахи таһагта асараарайгты. Тэрэгүй һаа муу юумэн болохо,—гэжэ томоотойгоор Дугар хэлээд, трубкаяа табиба...

Нэгэ хэдыхэн сагай үнгэрһэн хойно Дугар Эрдэнитэй уулзалдаба. Тэрэнь ехэ уруу дуруу юумэн:

— Бишни ехэ аягүй байдалда ороод ябанаб. һая телефоноор намда нэгэ хүн хонходоо. Тэрэнэй үгөөр мэдүүлгэ бэшээд, табадахи таһигта абаашажа ошооб. Столой саана һууһан хүн минии мэдүүлгэ уншаад хоротойхоноор:

— Үсөөн лэ болодог ушар. Өөрынгөө гэм мэдэржэ, мэдүүлгэ бэшэһэнтнай һайн гээшэ,—гэхэдэнь хүндэ мэхэлүүлһэнээ ойлгооб. Ямар муу һанаатай хүн хонходоо гээшэб. Хойтоо телефоноор министршье хэлэнэб гээ һаань үнэншэхэгүйб,—гэжэ Эрдэни дуугарба.

Юунэй боложо байһые хүсэд ойлгоһон Дугар олоншье юумэ дуугарангүй нүхэртэйгөө хахасаа һэн.

К. ЖАМЬЯНОВ.

Юумэ ойлгожо эхилхэлээр,
Юртэмсэ ямар һонин бэ?
Дулаанаар шарадаг наран
Дууран хаана унтадаг бэ?
Һүүдэгэр һара яахадаа
Һүни болоходо гарадаг бэ?
Хожом ехэ болоходоо,
Хуу мэдэхэш гэлсэнэ.
Ехэ болотороо хүлеэхэнь'
Ехэл удаан байха гү?

К. МУНКУЕВАЙ фотоэтюд

Тамираа мэдэгдэһэн нүхэрни

Нүхэртэеэ агнажа ябаад, баабгай буудажархихадам, нүхэрни бэеэ барингүй:

— Тэрэ, тэрэ!.. Унашаба... Унашаба!...—гэжэ һүхиржэ оробо.

Нүхэрни холо харахадаа муу агша һэмнай, ягаа бэрхэ арьяатаниие харажархиба гээшэб гэжэ гайхаад:

— Хаанахана унашабаб?—гэжэ асуубаб.

— Тээ тэндэ, үһанай саада бэедэ, гурбан шэнэһэнэй дунд... жэ нүхэрни хургаараа за... ба.

Би эжэлүүдгүй энеэж...

Нүхэрэйм зааһан газа... сүүл һууба. Буудаһан б... аяар саана, хадын боор... тэрьелжэ арилшаһан б...

Нүхэрэйнгөө аймхайе т... мэдээ һэм.

Аймхайн нюдэн юумые ... ондоогоор харадаг ха юм.

Ф. ЦЫДЕНЖА...

ХҮЙТЭРХӨӨР ХҮЛЕЭГДЭНЭ

Намарай эгээл һүүлшын ноябрь һарые сибиринхид үбэлэй «үүдэн» гэжэ нэрлэдэг заншалтай. Энэншье гайхалгүй. Ноябрь һарын эхилэмсээр агаарай температура дунда зэргээр 10—16 градус доошолжо, хүйтэржэ эхилдэг юм. Тиихэлэ зарим жэлнүүдтэ һарын түрүүшын хахад намарайхидал адли дулаан байдаг. Байгалай үмэнэ энэ үедэ үбэлэй шэнжэ хүсэд орожо эхилдэг гээшэ. Түрүүшын арбан хоногой һүүлээр байрын саһан унажа, Үдэ, Сэлэнгэ мүрэнүүднай мульһэн гадараа нэмэридэг юм.

Ноябрь һарын түрүүшын арбан хоногто республика доторнай сагай уларил хэзээ хэзээнэйхиһээ дулаан байгаа. Энэ үе соо үдэрэй температура 5—7 градус дулаан. һүниндөө 16—17 градус хүйтэнһөө доошолоогүй, шиг нойтон дунда зэргээр 1—2 миллиметр, Прибайкалида 6—11 миллиметр унаа һэн.

Газарай хүрьһэн энэ үе соо 40—60 сантиметр. Прибайкалида 20—30 сантиметр гүнзэгыгөөр хүрэбэ. Энэ жэл гол, мүрэнүүд урданайхида орходоо нилээд орой тогтоо.

Ноябрь һарын һүүлшын хоёр арбан хоногой туршада республика доторнай сагай улари... байхань хаб?

Һаяын үдэрнүүдтэ ... мнай зарим нютагуудаар ... гүй хүйтэн, һалхитай ба... леэгдэнэ. Бага зэргэ саһ... шанга шуурган болохоо... дана. Энэ үедэ үдэрэй те... 2—7 градус. һүнинд... градус хүйтэрхэ. Ахын, Т... Захааминай болон хойто... даар агаарай температур... 7—12 градус, һүниндө... градус хүйтэн байхаар... дана.

Саашадаа һарын 15... хүрэтэр республика дото... зэргэ үүлэтэйшэг, агаар... ратура һүниндөө 20—25... төө 10—12 градус ... эрид хүйтэрхөөр багсаа...

һүүлшын энэ хугаса... байкалиин болон хойто... даар 10—15 миллиме... нютагуудаар 7—12 м... шииг нойтон унаха бай...

Ноябрь һарын гурба... бан хоногой дунда агаа... пература һүниндөө 25—... дус, хойто аймагуудаа... дус хүрэтэрөө доошол... янгинама хүйтэнэй эхи... хөөр хүлеэгдэнэ.

Н. АФ...

Гидрометобсерват... директорэй ...

ХИЛЫН СААНАҺАА

РАДИО ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН

ООН-ой нэгэдэхи комитедтэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Социалис бахүгжэжэ байгаа оронуудай 18 делегаци, тэрэ тоодо СССР-эй, УССР-эй, БССР-эй делегацинууд, Корейе нэгэдхэхэ тухай асуудал корей арадай дотоодын хэрэг мүн, ООН-до энэ асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ болбол асуудал шиидхэлгые хүшэр болгохо гэжэ зааһан резолюциин проект нэгэдэхи (политическэ) комитедэй зүбшэн хэлсэхые дурадхаба.

Корейдэ дайн сэрэгэй болюулагдаһан тухай хэлсээн доро гар табигдаһаар 15 жэлэй үнгэрбэшье, США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүд ООН-ой тугаар бэеэ халхалан, зээрхэг түримхэй, харата ябуулгануудые хэнэ гээд резолюциин проект соо тэмдэглэгдэнэ. Корейн арад эбэй ёһоор өөрынгөө хүсөөр Корейе нэгэдхэхэ аргатай, тиимэһээ «Корейе нэгэдхэхэ ба һэргээн хүгжөөхэ талаар ООН-ой комиссиин элидхэл» зүбшэн хэлсэлгэһээ болюулагдаха ёһотой гэжэ резолюциин проект соо хэлэгдэнэ.

ИНК партиин байдал

ДЕЛИ. (ТАСС). Премьер-министр Индира Гандида олонхидой дуугаар этигэл найдабари үзүүлһэн тухай Индиин Национальна Конгресс (ИНК) гэжэ партиин парламентска фракциин шиидхэбэри Индиин мүнөөдэрэй газетэнүүдэй гол темэнь боложо үгөө. Тус фракциин заседаниие «түүхэтэ уулзалга» гэжэ нэрлэхэ зуураа, олонхи газетэнүүд Индира Ганди партиие ударидагша, партиин зүгһөө дэмжэгдэдэг, этигэл найдабарида хүртэдэг байна гэжэ тэмдэглэнэ.

Гэхэтэй хамта «Синдикат» гэжэ бүлэгэй тала баригшад ноябриин 17-до нээгдэхэ парламентын үбэлэй сессидэ бэлдэн, премьер-министртэ шэнэ добтолго хэхые оролдоно гэжэ «Нэшнл геральд» газетэ заана. Премьер-министрэй орлогшо байһан Морарджи Десаи гэгшын резиденци соо ноябриин 13-да болоһон парламентын бүлэг депутадууд—«Синдикадай» тала баригшадай зүблөөн дээрэ «партиин шэнэ ударидагшые һунгаха» зорилготойгоор ноябриин 16-да амяраа заседани үнгэргэхэ тухай шиидхэбэридэ хэблэл анхаралаа хандуулна.

Иимэ оршон байдалда «нээтдэхээ байһан парламентын сесси дээрэ этигэл найдабари тухай асуудал премьер-министр табиха» гэжэ «Пэтриот» газетэ мэдээсэнэ. Энэ мэдээсэлые тайлбарилха зуураа, НТИ агентство «конгрессэй парламентын фракцида Индира Ганди диилэнхи олон дуугаар дэмжэгдэнэ, тиимэһээ парламентда этигэл найдабари абахань бэлэн байха» гэжэ заана.

И. ГАНДИИЕ ДЭМЖЭНЭ

ДЕЛИ. (ТАСС). Индиин Мадрасска гэжэ портдо ноябриин 14-нэй үглөөнһөө эхилээд ашаа тээхэ, ашаа буулгаха хүдэлмэринүүд бүрин болюулагдаба. НТИ агентствын мэдээсэлэй ёһоор, Индиин национальна конгресс гэжэ партиин хэдэ хэдэн ажал ябуулагшадай, коммунистнуудай уряалаар портын хүдэлмэришэд премьер-министр Индира Гандиие дэмжэжэ, забастовко соносхоо.

„Аполлон-12“ һара тээшэ ниидэн гараба

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Ноябриин 14-дэ Москвагай сагаар 19 час 22 минутада Чарльз Конрад, Ричард Гордон, Алан Бин гэжэ гурбан космонавттай «Аполлон-12» гэжэ замбуулинай онгосо Кеннедиин хушууһаа дэгдээгдэбэ. Хоёр космонавт — Конрад, Бин гэгшэдые һара дээрэ буулгаха, һарын нюруу дээрэ программын ёһоор хүдэлмэри хэхэ, бүхы экипажые газар дээрэ һөөргэнь бусааха гэһэн зорилго ниидэлгын урда табигданхай.

«Сатурн-5» гэжэ түлхигшэ-ракетын туһаламжаар замбуулинай онгосо урид хараалагдаһанай ёһоор замбуулинай замда гаргагдаа. «Аполлон-12» онгосын газарые нэгэ хахад дахин тойрожо ябаха үедэнь түлхигшэ-ракетын гурбадахи шатын двигатель хүдэлгэгдэжэ, онгосо һара тээшэ ниидэхэ замдаа гараха байна.

Космонавтнууд һара дээрэ 31 час тухай байха, тэрэ үедөө һарын кабина сооһоо хоёр дахин гаража, 3,5 часай. туршада һара дээгүүр «сэнгэхэ» гэжэ программаар хараалагданхай.

«Аполлон-12» ноябриин 20-до 17 час 23 минутада һараһаа ниидэн гарахаар хараалагдана.

Эдэ гурбан космонавт «Аполлон-9» гэжэ онгосын ниидэхэдэ космонавтнуудые һэлгэжэ болохо экипаж байһан юм. Тэдэнэр бүгэдэ—далайн сэрэгэй хүсэнүүдэй лётчигууд.

Онгосын командир Чарльз Конрад 39 наһатай. Конрад—дүй дүршэлтэй болоһон космонавт. Тэрэ 1965 ондо «Джемини-5» гэжэ замбуулинай онгосо дээрэ ниидэһэн, харин удаадахи жэлдэнь «Джемини-11» гэжэ онгосын командир байһан юм.

Гол блогой пилот 40 наһатай Ричард Гордон мүн лэ замбуулинда ниидэжэ үзэһэн. Тэрэ Ч. Конрадтай хамта «Джемини-11» гэжэ онгосо дээрэ ниидэхэ үедөө замбуулинай дайдада 44 минутын туршада сэхэ буужа туршаһан байна. Гордон Вашингтоной университет дүүргэжэ, химик мэргэжэлтэй болоһон, лётчигуудай тусхай һургуули дүүргэһэн.

37 наһатай Алан Бин дээдэ һургуулитай, лётчик замбуулинда эгээн түрүүшынхеэ ниидэн гаралсаа.

Шанга сохилтонууд хэгдэнэ

ХАНОЙ. (ТАСС). Урда Вьетнамай патриодууд зээрхэг түримхэйшүүлэй сэрэгшэдтэ шанга сохилтонуудые хэжэ үргэлжэлһөөр. Урда Вьетнамые сүлөөлхэ Арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд ноябриин 3-һаа ноябриин 8 болотор үргэлжэлһэн дайн байлдаанай туршада Фыоклонг провинцида дайсанай 700 солдат болон офицерые хүлһөөнь буулгаа, 12 самолёт унагаагаа, сэрэгэй 26 автомашина бута сохёо. Сайгонһоо баруулжаа байрлаһан Виньчанг шадархи американ-сайгон сэрэгшэдэй бэхилэгдэһэн район руу патриодууд артиллереэр, миномёдоор оло дахин ехэ хүсэтэйгөөр буудаа. Энэ буудалдаанай үедэ дайсанай 370 солдат алуулаа, 2 вертолёт унагаагдаа.

НВО-гой отрядууд ноябрь һарын түрүүшын неделиин туршада Ратьэя гэжэ провинцидахи дайсанай 180 солдат, офицерые шархатаагаа гү, али алаа.

Банги гэжэ порт гүрэнэй мэдэлһэ оруулагдаба

БАНГИ. (ТАСС), Байгша оной декабриин 1-һээ эхилээд Харгы замай трансэкваториальна агентствын (АТЕК) Банги гэжэ гол мүрэнүүдэй портые гүрэнэй мэдэлдэ оруулха тухай Центрально-Африканска Республикын президент Жан-Бедэлбокассе соносхоо. Гүрэнүүд хоорондын тус компаниин капиталай (мүнгэ зооринь) нилээд ехэ хубинь Францида хабаатай. Франци АТЕК-эй гэшүүд болохо Конго (Браззавиль) Габон, ЦАР, Чад гэжэ дүрбэн гүрэнэй хоорондо ашаа зөөдэг байһан юм.

Конгын (Браззавиль) правительствын Браззавиль болон Пуэнт-Нуаредэхи портын барилгануудые, мүн Браззавилиие океанай эрьетэй холбодог АТЕК-тэ хабаатай түмэр харгые мэдэлдээ абаһанайнь удаа ЦАР-ай президент иимэ шиидхэбэри абаһан байна.

Дайнда эсэргүү аяншалга үргэлжэлһөөр

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Урид мэдээсэгдэһэнэй ёһоор, дайнда эсэргүү ехэ аяншалга эндэ үргэлжэлжэ байһаар. США-гай конгрессэй байшангай зэргэлэн оршодог парк соо жагсаалда хабаадагшад Вьетнамда олон хүнэй ямаршье үг зорилгогүйгөөр дайнда алуулжа байдагай һүлдэ тэмдэг болгожо, 12 хара хуурсаг абяа шэмээгүйгөөр газар дээрэ табиба. һүүлээрнь барабануудай уйдхар гашуудалта абяан доро «үхэлдэ эсэргүү аяншалгада» хабаадагшад хойно хойноһоо һубарилдан, нэгэ хуурсагтань дүтэлэн ерэһээр, Вьетнамда алуулһан американ солдадуудай нэрэнүүдэй бэшүүлһэн таблицануудые хуурсаг соо табяа.

Табан эхир басагад

ЛОНДОН. (ТАСС). Англиин ниислэл хотын нэгэ больница соо Эссекс гэжэ графствада ажаһуудаг 33 наһатай эхэнэр Хэнсен табан эхир хүүгэдые түрэбэ. Тэдэнь бултадаа басагад. Дүрбэн эхиршүүлэйнь бэе эрхим һайн, ганса табадахи үхибүүнэйнь бэе һулашаг гээд врачнууд мэдээсэв.

СЭНХИР ЭКРАНУУДТА

12 часһаа 19 час 30 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга. 12 часһаа холо, ойрын һонин. 12 час 10 минутаһаа һурагшадта зорюулһан дамжуулга. 12 час 40 минутаһаа «Бидэнэр залуу гвардибди» гэһэн фильм (4, 5 сериин). 14 час 05 минутаһаа «Флюераш» гэжэ хүгжэмтэ фильм. 14 час 35 минутаһаа «Үхнбүүд, минии үхибүүд» гэһэн телеспектакль. 16 часһаа «Замбуулин ойро» гэжэ залуу үетэндэ зорюулһан дамжуулга. 17 часһаа «Дуран тухай рассказууд». 17 час 45 минутаһаа һурагшадта зорюулһан концерт. 18 час 30 минутаһаа «Клуб кинопутешественников».

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА: 19 час 30 минутаһаа «Семь нот в тишине» гэһэн уран һайханай фильм-концерт. 21 часһаа 23 час 40 минута хүрэтэр Москваһаа дамжуулга.

„ПРАВДА БУР... МҮНӨӨДЭРЭ... НОМ...

Нэгэдэхи хуудаһа... зондо—һайн байра» гэ... бэшэг. «Ленинэй ү... хүртэхын түлөө» гэһэн ... ро информацинууд. «... нууд мүрысөө эмхид... КПСС-эй Хорин рай... дэхи секретарь П. Пав... тья.

Хоёрдохи хууда... һайхан сэдьхэлээр» гэһэ... куловай очерк. «Клубу... дэлмэрине эрид шууд ... ха» гэһэн В. Орловой ...

Гурбадахи хууда... лис оронуудта» гэһэн ... ро тобшо мэдээсэлнүүд... саанаһаа абтаһан ТАС... риалнууд. С. Винокур...

Дүрбэдэхи хууда... ёгто мүрнүүд». Хиза... шэнжэлгын асуудалаар ... нууд.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУ...

Манай адрес, телефону...

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—... эрнёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. реда... 82-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ секретаря—... отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства—... 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышлен... строительства — 61-35, советского строительства и быта—... культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67... формации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, ... бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров БурАССР. Н 03011 Зак. ...